

УНИВЕРЗИТЕТ "СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ"
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ - Скопје
ПОСЛЕДИПЛОМСКИ СТУДИИ ПО ПЕДАГОШКИ НАУКИ

**МЕТОДОЛОШКИ СПЕЦИФИКИ НА ИСТРАЖУВАЊАТА ВО
УЧИЛНИЦА**

-Магистерски труд-

Ментор:
Проф. д-р Наташа Ангелоска-Галевска

Кандидат:
Анита Јовановска

Скопје, 2014 година

СОДРЖИНА:

ВОВЕД-----	1
------------	---

ПРВ ДЕЛ

ТЕОРЕТСКИ ПРИСТАП КОН ПРОБЛЕМОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

1.1 Истражување во училница – поим и карактеристики -----	4
1.2 Акционо истражување во училница -----	5
1.3 Значење на истражувањата во училница -----	10
1.4 Истражувачки методи и техники кои најчесто се користат во истражувањата во училница од страна на наставниците -----	11
- Набљудување-----	11
- Социометриска постапка-----	24
- Тестирање-----	28
- Интервјуирање-----	32
- Биографски метод или метод на животна историја-----	36
- Анализа на педагошка документација-----	37
1.5 Значајни претставници на педагошките истражувања-----	41
1.6 Проекти и истражувачки активности во Република Македонија-----	44

ВТОР ДЕЛ

МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

2.1 Предмет на истражувањето-----	50
2.2 Цел и карактер на истражувањето -----	50
2.3 Задачи на истражувањето -----	50
2.4 Хипотези на истражувањето -----	51
2.5 Примерок на истражувањето-----	52
2.6 Методи, техники и инструменти на истражувањето-----	53

ТРЕТ ДЕЛ

АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

3.1. Анализа и интерпретација на резултатите од прашалникот наменет за наставниците -----	55
3.2 Анализа и интерпретација на резултатите од интервјуто наменето за стручните соработници (педагози и психолози) -----	82

ЧЕТВРТИ ДЕЛ

ЗАКЛУЧНИ СОЗНАНИЈА И ПРЕПОРАКИ

4.1 Заклучни сознанија и препораки -----	86
--	----

ПЕТТИ ДЕЛ

БИБЛИОГРАФИЈА

БИБЛИОГРАФИЈА -----	90
---------------------	----

ШЕСТИ ДЕЛ

ПРИЛОЗИ

ПРАШАЛНИК ЗА НАСТАВНИЦИ -----	94
ИНТЕРВЈУ -----	102

ВОВЕД

Проблемот кој се проучува во овој труд се однесува на педагошките истражувања, поточно на истражувањата во училища. Овие истражувања се од големо значење за подобрување на целокупниот воспитно-образовен процес. Тие најчесто се користат за систематско проучување на некој предмет или појава со цел да се откријат некои нови сознанија со кои ќе се овозможи унапредување и развој како на теоријата, така и на воспитно-образовната практика. Во последно време, сè поголем акцент се става на овие истражувања како примарен фактор за унапредување на воспитно – образовниот систем на Република Македонија.

Емпириските истражувања, проблемот на истражување го проучуваат по пат на непосредно искуство, набљудување и мерење, а податоците кои се добиени можат да се искористат и да се проверат во практиката. Теренските истражувања (анг. Field research) се составен дел на емпириските истражувања, со нив појавите се проучуваат во нивниот природен контекст, односно со нив се проучува непосредната воспитно-образовна практика, размислувањата на поединците како субјекти, нивните меѓусебни односи и слично. Од групата теренски истражувања, особено значајни се т.н истражувања во училищата (анг. Classroom life-research) кои имаат за цел да обезбедат автентичен извештај за животот и настаните што се одвиваат во училищата. Тие се насочени кон проучување на процесот на наставата и учењето во нивниот природен контекст, како и запознавање со начинот на кој учесниците во воспитно-образовниот процес ги доживуваат настаните во својата училища. Овие истражувања се од големо значење за подобрување на воспитно-образовна практика и доколку правилно се употребуваат, може навремено да се откријат недостатоците во практиката и да се исправат без да остават никакви последици. Од особено значење при проучување на практичните проблеми во училищата се и акционите истражувања.

Овој труд е структуриран во шест делови. Во првиот дел се врши теоретска анализа на проблемот, односно во овој дел се презентирани карактеристиките и

значењето на истражувањата во училища и акционите истражувања, како и етапите по кои се одвиваат истите. Во текстот се разработени истражувачките методи и техники кои најчесто се користат во истражувањата во училища од страна на наставниците (набљудување, социометриска постапка, тестирање, интервјуирање, биографскиот метод и анализа на педагошка документација), како и методите и принципите на набљудување при истражување во училища. На крајот од овој дел се прикажани позначајните проекти и истражувачки активности кои биле превземени во Република Македонија и најзначајните претставници на педагошките истражувања во Р.Македонија и пошироко.

Во вториот дел е даден приказ на методологијата на истражувањето кое беше извршено во периодот октомври - ноември 2013 година во неколку основни училишта низ нашата земја, со цел да се добијат податоци за истражувањата во училища во однос на нивната застапеност, методолошките карактеристики и ставовите на училишниот кадар за нивната примена. Дефинирани се предметот, целта, карактерот, задачите, хипотезите и примерокот на извршеното истражување, како и методите, техниките и инструментите кои ни овозможија увид за состојбата и користењето на истражувањата во училища од страна на наставниците во нашите основни училишта кои ни беа во примерокот на истражувањето.

Третиот дел претставува анализа и интерпретација на резултатите добиени од прашалникот наменет за одделенските наставници и интервјуто наменето за стручните соработници (педагози и психолози) од избраните училишни установи. Добиените податоци се претставени табеларно и графички.

Во четвртиот дел прикажани се заклучните сознанија и препораки до кои дојдовме од реализираното истражување.

На крајот од трудот, во петтиот дел е изнесен список на користена литература и во шестиот дел се прикажани прилози од анкетниот лист кој беше наменет за наставниците од примерокот, како и од протоколот за интервју кој беше наменет за стручните соработници.

ПРВ ДЕЛ

ТЕОРЕТСКИ ПРИСТАП КОН ПРОБЛЕМОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

1.1 Истражување во училница – поим и карактеристики

Истражувањето во училница е повеќе од наставна техника, а неговата основна идеја може да се опише како систематско проучување на ефектите во настава и учењето на учениците со цел да се подобри целокупниот наставен процес во воспитно-образовната практика.

Според Hopkins, D., истражувањето во училница претставува: “дејствие превземено од страна на наставниците со цел да го подобрат своето поучување во наставата, да ги тестираат претпоставките на воспитно – образовната теорија во практиката, како и да вршат евалуација и имплементација на училишните приоритети.”¹

Истражувањето во училница е процес кој се обидува да даде одговор на две фундаментални прашања: колку добро учат учениците и колку ефикасно наставниците подучуваат. Преку партиципативно набљудување, собирање на повратни информации за учењето на учениците и внимателно дизајнирање на експериментите, наставниците лесно ќе можат да добијат информации за тоа како учат учениците и како може да се подобри самиот процес на учење.

Позитивните ефекти од истражувањето во училница не се јавуваат наеднаш, туку тие се резултат на интензивна работа во текот на еден период каде што секој учи како да се даваат и примаат повратни информации. Сепак, истражувањата во училница се толку моќни и корисни што и најмалиот скромн обид може да даде огромни резултати. Истражувањата во училница нема потреба да започнуваат со некоја посебно прецизирана хипотеза, всушност нема потреба од некој одреден “проблем во училницата”. Сè што е потребно е добра идеја (работа) која може да биде истражувана со цел да биде подобрена во рамките на училницата. Централно внимание треба да се обрне на прашањата: Што се случува во моментот? Што е проблематично? Што можам да сторам да се подобри тоа?.

---

¹ Hopkins, D.(1993), A teacher’s guide to classroom research, Second edition, 1

Идеите за истражување во училиница можат да бидат поттикнати и поврзани со приоритетите кои се поставени во училишниот план за развој на училиштето.

1.2 Акцино истражување во училиница

Акционите истражувања (Classroom action research), претставуваат процес во кои се вклучени наставниците (практичари), кои имаат за цел унапредување и иновирање на воспитно – образовната практика. Ова истражување е насочено кон разрешување на дилемите и проблемите кои се појавуваат во самата училиница/училиште. Самиот термин потекнува од англискиот збор „action research“, кој во буквален превод значи „дејствено истражување“. Често можат да бидат превземени од самите наставници кога тие се соочуваат со некои потешкотии во практиката, на пр. кога се јавуваат одредени потешкотии во усвојувањето на некоја наставна содржина од страна на група ученици во одделението, како и за многу други, слични педагошки проблеми кои можат да се јават во секојдневниот живот во училиштето.

Според Noffke, S.E., и Stevenson, R.B, акционото истражување претставува “начин на размислување и проценка на она што се случува во одделението или училиштето, реализација на некоја активност со која би се променила состојбата или однесувањето, следење и вреднување на квалитетот на активноста со проценка дека истата ќе даде позитивни резултати.”²

Додека пак, според Whitehead акционото истражување претставува “систематски процес на набљудување, опишување, планирање, дејствување, рефлексија, евалвација, модифицирање.”³

Акционото истражување настанува како обид за решавање на развојните проблеми , а секоја акција за решавање на проблеми мора да е планирана,

---

² Noffke, S.E., & Stevenson, R.B. (Eds.). (1995). *Educational action research: Becoming practically critical*. New York: Teachers College Press., 21

³ Whitehead, Jack (1989), Creating a living educational theory from questions of the kind, “How d I improve my practice? Cambridge Journal of Education, 19

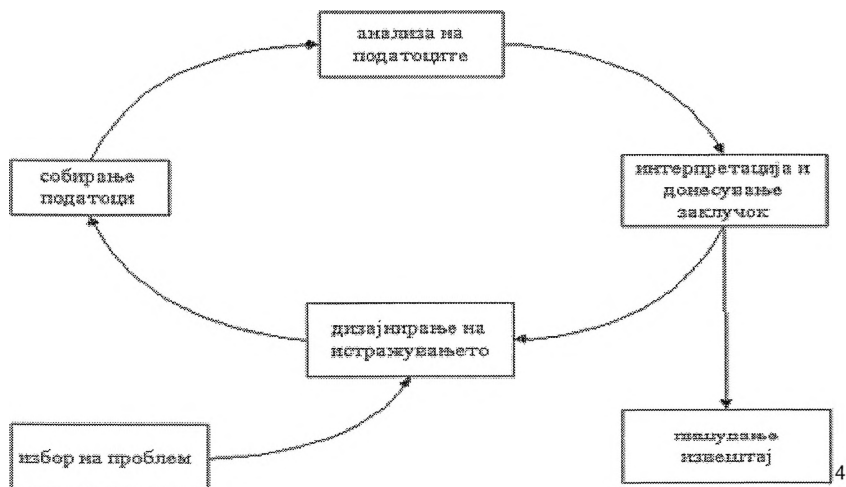
стратешка акција која понатаму се следи, анализира, евалуира со цел решавање на проблемот.

➤ Главни карактеристики на акционите истражувања се:

- Откривање на нови сознанија по пат на развивање на постојната воспитно - образовна практика (по пат на истражувачката активност, не само што ќе се добијат нови сознанија, туку и ќе се промени, развие, преорганизира веќе постојното)
- Флексибилна организација (оваа организација подразбира изработка на проект, но проект кој е флексибилен, што значи може да се менува, дополнува, корегира во потреба на самото истражување)
- Не се чека крајот на истражувањето за да можат податоците да се применат
- Се користат за различни намени (за професионален развој на наставникот, за развој на наставен курикулум, како алат за евалуација и сл.)

➤ Фази во реализација на акционите истражувања

Акционото истражување поминува низ шест фази кои се слични со секое квалитативно истражување. Текот на овие фази, графички е прикажан со шема 1.

Шема 1

⁴ Ангелоска-Галевска, Н. (1998), Квалитативни истражувања во воспитанието и образованието, Битола: Киро Дандаро, 40

Првата фаза на акционите истражувања е избор на проблем за истражување. Во оваа фаза наставникот – истражувач, избира проблем кој сака да го истражува според потребите. Ангелоска-Галевска, Н. укажува на четири основни категории на истражувачки проблеми:

- *“Дескриптивни, кои го анализираат она што е присутно во дадена ситуација. Со нив се опишува ситуацијата во одреден социјален контекст.*
- *Дијагностички, кои анализираат зошто нештата се случуваат.*
- *Евалуациски, кои анализираат како се одвиваат работите, како се постигнати одредени цели и сл.*
- *Стратешки, кои анализираат што е потребно понатаму да се направи за да се постигнат одредени цели.”⁵*

Втората фаза е дизајнирање на истражувањето. Откако, наставникот – истражувач ќе го определи проблемот на истражување, пристапува кон дизајнирање на истражувањето, односно определување на целта и задачите на истражувањето, поставување на појдовни хипотези, определување на примерокот, како и кои методи и техники ќе ги користи. Всушност, дизајнирањето на истражувањето претставува давање одговор на следниве прашања:

- Што ќе истражуваме?
- Каде ќе истражуваме?
- Кои субјекти ќе ги истражуваме?
- Како ќе го вршиме истражувањето? (со кои методи, техники и инструменти)
- Кога ќе го вршиме истражувањето?

Третата фаза од истражувањето е собирање на податоци. Откако наставникот – истражувач, ќе заврши со дизајнирањето на истражувањето, започнува со собирање на податоци и ги применува предвидените истражувачки методи,

---

⁵ Ангелоска-Галевска, Н. (1998), Квалитативни истражувања во воспитанието и образованието, Битола:Киро Дандаро,41

техники и инструменти кои самиот ги одбрал, а со кои сметал дека ќе дојде до најдобри информации за својот проблем на истражување.

Следната фаза од истражувањето е анализа на податоците. Откако ќе се соберат добиените податоци, наставникот – истражувач продолжува со следната етапа од своето истражување, а тоа е анализа на податоците. Анализата на податоци најчесто поминува низ пет фази:

- Првата фаза е запознавање со податоците
- Втората фаза е определување на тематска рамка за работа
- Третата фаза е индексирање на податоците (озанчување на секој податок (со соодветни знаци,индекси) на која тема припаѓа)
- Четвртата фаза е табелирање на податоците (индексираните податоци во оваа фаза се групираат според тематиката)
- Петтата фаза на анализата веќе преминува во следната фаза на интерпретација, а тоа е категоризацијата

Петтата фаза во реализацијата на акционото истражување е интерпретација и донесување на заклучок. По извршената анализа следува интерпретацијата на резултатите и донесувањето на заклучок од страна на наставникот – истражувач според добиените податоци.

Последната фаза е пишување на извештај. Извештајот треба да ги содржи следните карактеристики:

- да биде напишан со едноставен и разбирлив јазик;
- да се наведат проблемите кои настанале во текот на акционото истражување и како истражувачот ги надминал истите;
- да се опишат промените кои настанале во текот на истражувањето;
- да се наведе со кои знаења се стекнал наставникот – истражувач за време на ова истражување;

- извештајот да биде поттик за нови истражувања во областа на педагошките истражувања;

Најчесто користени техники од страна на наставниците во овие истражувања се: анализа на педагошката документација, партиципативно набљудување, интервју, прашалници со прашања од отворен тип, проучување на поединечни случаи и анализа на стиловите на живот при што се мисли на анализа на животните ситуации кои имаат влијание на текот и ефектите на одреден воспитно-образовен процес. Од инструменти, најчесто се применуваат: прашалници (анкетен, социометриски), скали на проценка (дескриптивна, графичка скала, контролна листа, „одреди кој скала“, скала на рангови, и сл.), протоколи за следење и опсервација.

Многу практичари – истражувачи (воспитувачи и наставници), кои се свесни за својата современа улога во целокупниот воспитно-образовен процес, постојано се трудат да го усовршат истиот со цел да се добие квалитетен воспитно-образовен систем, а за таа цел постојано се служат со акционите истражувања во училница.

За таа цел Whitehead го предлага следниот план, кој пред себе може да си го постави секој наставник - практичар кој сака да го примени овој вид на истражување:

“- Што е предмет на мојот интерес?

- Зошто сум заинтересиран за ова?

- Што сметам дека можам да направам јас?

- Што ќе направам јас?

- Како ќе собирам доказ за дали сум или не сум влијаел на ситуацијата?

- Како ќе бидам сигурен дека моите заклучоци се прифатливи и вистинити?“⁶

Од особено значење за успешна реализација на акционото истражување е и водењето на т.н. дневници од страна на наставниците - истражувачи, на кои ќе се

---

⁶ McNiff, Jane & Whitehead, Jack (2002), Action research: Principles and practice. London: Rotledge/Falmer, 72

впишуваат податоци кои се однесуваат на: временското одвивање на нештата - дата, време и контекстот на опишаните случувања; илустрации на битните случувања кои овозможуваат соживување со ситуацијата кои се непресушен извор на податоци потребни за анализа, за приказ на напредувањето.

1.3 Значење на истражувањата во училишта

Истражувањата во училишта се од големо значење од причина што нивната главна цел е подобрување на целокупниот воспитно-образовен процес во училиштата. На прашањето “Зошто истражувања во училиштата од страна на наставниците?”, постојат неколку одговори. Најнапред, тие ја подобруваат училишната практика, го поттикнуваат професионалниот развој на наставниците, овозможуваат општествена контрола на наставниците и тие го истакнуваат значењето на образовните истражувања воопшто.

Всушност, истражувањето во училишта е активност која е превземена од страна на наставниците со цел да се унапреди како нивното, така и поучувањето на нивните колеги, но и да се провери педагошката теорија во практиката. Истражувањата кои се превземени од страна на наставниците претставуваат еден начин каде тие можат да ја зголемат одговорноста за нивните постапки и да создадат повеќе енергичен и динамичен амбиент за поучување и учење од досегашниот. Многу воспитувачи - наставници, кои се свесни за својата современа улога во воспитно-образовен процес, постојано се трудат да го усовршат истиот со цел да се добие квалитетен воспитно-образовен систем. Развојот на истражувачките компетенции е едно од основните барања во програмата за професионален развој на наставниците.

1.4 Истражувачки методи и техники кои најчесто се користат во истражувањата во училища од страна на наставниците

- Набљудување
- Социометриска постапка
- Тестирање
- Интервјуирање
- Биографски метод или метод на животна историја
- Анализа на педагошка документација

✚ Набљудување

Набљудувањето е една од најкористените истражувачки техники, кога станува збор за истражувањата во училища. Во нашата практика наставниците секојдневно ја користат оваа техника со цел подобро да ја осознаат моменталната состојба на целото одделение генерално, но и за секое дете поединечно. Всушност, набљудувањето на наставникот му овозможува на најдиректен и најприроден пат да ја осознае стварноста. Набљудувањето најчесто се планира однапред од страна на наставникот, со точно определена цел. Кога тој ќе увиди некоја појава, состојба која се појавила во одделението, без разлика дали е очекувана или не, сака да ја анализира подобро со цел да се подобри целата клима во одделението со што би се овозможило најуспешно реализирање на воспитно-образовната работа.

Наставникот може да опсервира самиот (со помош на протоколи, чек – листи, дневници, белешки, итн.) или пак да користи одредени технички средства (апарат, видеокамера, магнетофон, итн.). Дали ќе користи технички средства или не, најчесто зависи од природата на појавата која сака да ја истражува и анализира. Техничките средства ни овозможуваат појавата да се снима со најситни детали, а подоцна повторно да можеме да ја проследиме и анализираме. Сепак, изборот го прави наставникот во зависност од конкретната ситуација.

Набљудувањето игра клучна улога не само во истражувањата во училиница, туку воопшто го поткрепува професионалниот развој на наставниците и процесот на развој на училиштето. Постојат четири методи на набљудување во училиницата: *отворено, фокусирано, структурирано и систематско набљудување.*

- ❖ Во отвореното набљудување, наставникот – истражувач нема однапред точно определен фокус на набљудување. Некои автори го нарекуваат дескриптивно, бидејќи најчесто се дава дескрипција на одредената појава која ја набљудуваме, преку опишување на околностите и просторот во кои таа се случува, опишување на субјектите кои се присутни во училиницата, итн. Може да користи еден празен лист хартија и на него да запишува се што ќе забележи во текот на набљудувањето. Но, со ова набљудување многу често наставникот може да излезе надвор од неговата цел или пак да го доведе до прерани заклучоци.
- ❖ Во фокусираното набљудување, наставникот – истражувач однапред го определува фокусот на своето набљудување. Најчесто користи и чек – листи за да го задржува фокусот на точно посакуваната појава. Фокусираното набљудување бара подетални истражувачки проблеми, кои се однесуваат на точно одредени активности, настани, временски периоди и сл. При ова набљудување се опишува атмосферата во која се случува конкретната појава, разговорите меѓу субјектите и сите други важни околности кои се важни за да се добие подобра и пореална слика на аспектите на појавата која ја опсервираме.
- ❖ Во структурираното набљудување наставникот најчесто има однапред направени дијаграми и картончиња со кои ја следи одредената појава. Фокусот може да е насочен кон работата на самиот наставник, интеракцијата помеѓу ученик – наставник или работата на учениците.

Во продолжение ќе претставиме пример за определување на дистрибуција на одговорени прашања од страна на учениците (со цел следење на работата на учениците):

Во кутијата 1, круговите ги означуваат учениците. Кога тие ќе одговорат на одредено прашање, бројот на прашањето го запишуваме кај оној ученик кој го одговорил истото. Празните кругчиња укажуваат на тоа дека тој ученик не одговорил ниту едно од поставените прашања.

<input type="text"/>					
Ива	Матеј	Сара	Јане	Ања	Тихо
3	5	1,9			
Тања	Виктор	Маја	Јаков	Лина	Дејан
2,4			7		
Ана	Иван	Оливера	Сања	Антонио	Валентина
8		10		11	6

Кутија 1

- ❖ Систематското набљудување овозможува најдиректен и природен пат на запознавање на стварноста во училницата. Ова набљудување, наставникот го планира однапред, го користи со точно определена цел, насочено е кон точно определен субјект и појавите ги бележи како што ќе се појават. Во систематското набљудување се користат разни инструменти, како што се:

скали на проценка, протоколи за следење на редоследот на активностите, чек – листи, протокол скици и сл.

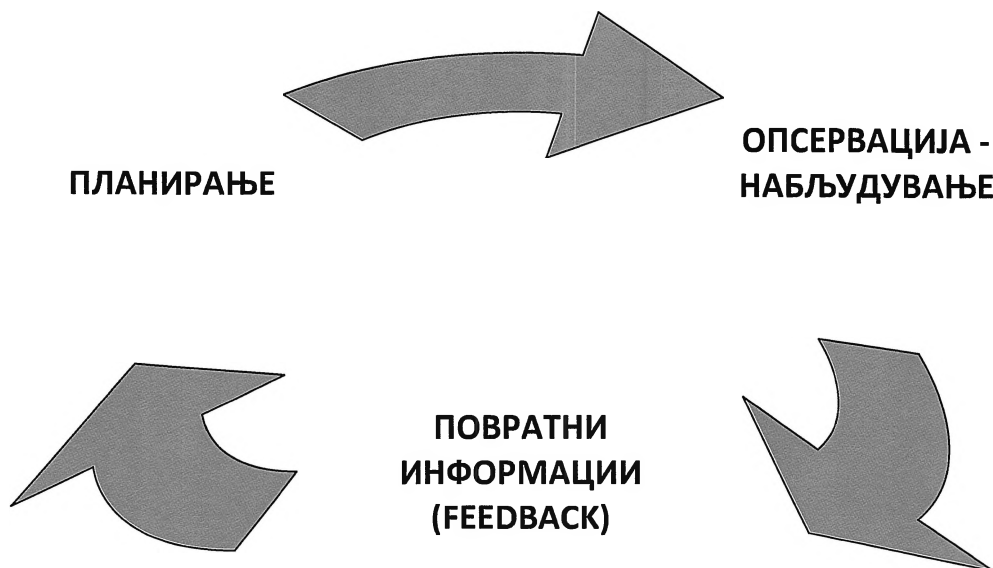
Во продолжение ќе претставиме еден модел на чек листа за систематско набљудување на учениците од страна на наставниците:

1. Внимателно го слуша наставникот додека зборува и додека задава задача за работа	√ / X
2. Активно учествува во наставата	√ / X
3. Уредно ја има извршено домашната задача зададена од наставничката предходниот ден	√ / X
4. Постојано крева рака (прашува што не му е јасно), спаѓа меѓу најзаинтересирани ученици во одделението	√ / X
5. На секое прашање има одговор	√ / X
6. Прифатен е од другарчињата	√ / X
7. Сака да се дружи со другарчињата од одделението (нема никаква потешкотија во вклопувањето на било која активност)	√ / X
8. Има изградено хигиенски навики	√ / X
9. Знае да почитува правила	√ / X
10. Ги почитува своите соученици	√ / X
11. Го почитува наставникот	√ / X

*Под знаците ќе се запишуваат дополнителни коментари (доколку има).

Наставникот кој е во улога на истражувач во своето одделение најчесто употребува фокусирано и селективно набљудување, бидејќи тој веќе знае што е предмет на неговото набљудување и точно знае каде да го фокусира своето внимание.

Набљудувањето во училница, реализирано од страна на наставниците – истражувачи претставува еден круг кои се состои од 3 етапи: ПЛАНИРАЊЕ, НАБЉУДУВАЊЕ И ДОБИВАЊЕ НА ПОВРАТНИ ИНФОРМАЦИИ.

5.1 Три етапи на набљудувањето⁷

Клучни карактеристики на набљудувањето во училница се:

- Планирање на набљудувањето

Набљудувањето во училница од страна на наставникот – истражувач, треба однапред да се испланира, со цел тој полесно да дојде до податоците кои му се потребни (повратни информации). Треба претходно да утврди што ќе набљудува во училницата, кога и кого.

- Фокус

Во фазата на планирање на набљудувањето во училница, наставникот треба да одреди што ќе биде фокус на неговото набљудување. Со однапред одредување на фокусот се оневозможува лутање за време на

⁷ Hopkins, D.(1993), A teacher's guide to classroom research, Second edition, 81

реализацијата, а би се добило концентрација кон појавата што ни е цел и би се добиле подобри повратни податоци

- Утврдување на критериуми – наставникот треба да утврди критериуми по кои ќе се раководи во текот на набљудувањето
- Набљудувачка вештина
Опсерваторот, во нашиот случај наставникот – истражувач, треба да ги поседува следните особини: трпеливост, објективност, самоконтрола, способност за одвојување битно од небитно, добри сензорни органи и сл.
- Повратни информации

При набљудувањето, најдобро е наставникот да користи чек-листи со што би се овозможило неговото внимание да се насочи на она што е важно. Пред да се направи една чек-листа за набљудување, наставникот треба да одговори на следниве прашања:

- Која е целта на набљудувањето?
- На што треба да се обрне внимание?
- Што треба да набљудува наставникот?
- Како ќе се употребат податоците?

Најчести предмети за набљудување и опсервација на наставникот во секојдневната воспитно – образовна практика се:

- Просторот (училницата), односно поставеноста на клупите во училницата и влијанието на нивната поставеност врз активноста и дисциплината на учениците
- Учениците како поединци, нивните емоции и постапки кои се појавуваат во даден контекст
- Различни активности – реакции од активностите
- Односите помеѓу учениците итн.

Многу често наставниците се трудат да ги разберат и разрешат проблематичните ситуации кои се појавуваат во секојдневната училишна практика со цел да се откријат причинско – последичните врски за нивната појава со цел да бидат намалени или целосно елиминирани. Како моќен сојузник на наставникот за разрешување на овие ситуации е токму техниката набљудување, со неа може да се набљудува секоја ситуација и секое однесување кое сме го приметиле. Пожелно е после секој час да се пишуваат кратки забелешки за тоа како поминал часот. Со оваа техника може да се увиди и кои активности се најпродуктивни кај учениците и со кои активности децата даваат најдобри резултати. Задоволството од поедини активности веднаш може да се забележи на детските лица, но и незаинтересираноста од монотоните разговори и активности. На овој начин наставниците веднаш би добиле слика за тоа кои активности позитивно се одразуваат на наставата и во најголем процент ги задоволуваат потребите на децата, а на тој начин ќе допринесеме за подобрување на воспитно – образовниот процес и добивање на подобро и попродуктивно училиште.

Како посебна опција за истражување на животот во училницата ќе ги споменеме техниките на *анализа на интеракција* и *анализа на просторот во училиштето и училницата*.

- Анализа на интеракцијата во училиштето и училницата

Интеракцијата меѓу наставникот и учениците, како и меѓу самите ученици е од големо значење за целосниот развој на детето кое е во развој. Таа влијае и на нивниот социјален, емоционален и когнитивен развој, ги поттикнува учениците да ги развиваат и разменуваат своите знаења, искуства, чувства и ставови. Токму преку интеракцијата децата ја развиваат свеста за себе, а на тој начин сфаќаат дека тие се дел од нивната заедница.

Училиштето и училницата, слободно можат да се наречат "арени на интеракција", бидејќи во нив постојано се одвиваат интеракции на ниво наставник - ученик, ученик – ученик, наставник – наставник, наставник - родител.

Училиштето и училницата претставуваат сложени општествени средини. Тие се состојат од различни групи на луѓе кои постојано се во интеракција меѓу себе и во различни ситуации. Сите поединци кои ги сочинуваат тие групи имаат свој идентитет, свои перцепции и гледишта, како и свои вредности во животот. Интеракцијата во училницата најчесто се анализира во однос наставник - ученик и ученик - ученик.

“Улогата на учителот е да им овозможи на децата да учествуваат во процеси низ кои ќе изградат нови знаења и ќе откријат нови значења, грижливо да го следи учењето и развојот на секое дете поединечно и да им даде пример за добра интеракција која се базира на почит и поддршка. Интеракцијата која може да послужи како добар пример за комуникација меѓу сите учесници во процесот, во кој е слушнато и уважено мислењето на секој, им помага на децата да се здобијат со самодоверба и понатаму да се развијат во грижливи и внимателни членови на општеството.”⁸

Анализата на интеракцијата во училиштето и училницата претставува техника која наставникот - истражувач сосема легитимно може да ја користи во своите професионални истражувања. Всушност, анализата на интеракција претставува техника која се користи да се истражи училишната интеракција во училиштето и училницата, се со цел да се подобри целокупниот воспитно - образовен процес.

Оваа техника може да се користи за да се анализираат одредени проблеми кои се јавуваат во интеракцијата помеѓу учениците, за тоа зошто се појавуваат тие проблеми и како да се решат истите.

Според Hitchcock и Hughes, при анализа на интеракцијата и комуникацијата во било која училница, наставникот - истражувач како потсетник можат да му служат следните прашања:

---

⁸ Фондација за образовни и културни иницијативи - Чекор по чекор, (2011), *Интеракции*, (http://www.stepbystep.org.mk/dokumenti/toolbox/brosura_za_WEB.pdf), 14.08.2013г.

1. "На каков начин се обраќа наставникот кон учениците?"
2. Како разговараат децата? (карактеристики на разговорот)
3. На кој начин наставникот ги поставува прашањата во училницата?
4. Како започнува секој разговор во училницата?
5. Колку ученици има во одделението?
6. Колку ученици брои работната група?
7. На кој начин наставникот го организира и спроведува индиректното учење?
8. На кој начин наставникот прави баланс помеѓу формалниот и неформалниот разговор со неговите ученици?
9. Колку учествуваат учениците во активностите?
10. Колку наставникот учествува во активностите?"⁹

Наставниците имаат можност да вршат голем степен на контрола над училнишната комуникација во однос на она што се работи во училницата, потоа во начинот на она што е кажано и како е кажано, колку може или колку не може да се каже. Кога станува збор, за контролата над училишната комуникација и интеракција од големо значење е стилот на раководење кој владее во одделението (дали е автократски, демократски или либерален), застапеноста на слободна комуникација, како и односот на возрасен - дете.

---

⁹ Hitchcock, G., Hughes, D. (1995), *Research and the teacher*, London: Routledge

▪ Анализа на просторот во училиштето и училницата

а) Просторни димензии на училиштето и училницата

Просторната организација на училиштето и училницата најчесто обезбедува можности за успешна реализација на целокупниот воспитно – образовен процес, но истовремено може да создаде и одредени ограничувања. При анализата на просторната организација во училницата, наставникот – истражувач мора да внимава и да ги земе предвид сите услови кои можат да влијаат на дадената ситуација. На пример, каков е статусот на учениците во училницата, односно дали ученикот е во центарот на наставата или не, итн. Во стручната – образовна литература, на просторната димензија на училницата и се придава многу големо значење, од причина што на некој начин таа ги диктира видовите активности кои ќе може наставникот да ги изведува за време на реализирањето на наставата.

Главни аспекти на просторната димензија во училницата на кои треба да се обрне внимание се:

- Големината на училницата
- Обликот на училницата
- Можноста за движење и интеракција во училницата
- Постапеноста на прозорците во училницата
- Постапеноста на вратите во училницата

Училниците во различни училишта, можат да бидат со најразлични големини, облици и постапеност на предметите. Наставниците не секогаш можат да бираат училници (простории) во кои ќе работат заедно со своите ученици, па затоа тие треба да обрнат внимание на тоа како максимално ќе го организираат и адаптираат просторот во училницата, според своите потреби, со цел успешно да се реализира воспитно – образовна работа, а со тоа и успешно да се реализираат поставените образовни цели. Со оглед на тоа дека учениците поголемиот дел од денот го поминуваат во училиште, училницата треба да се организира така што ќе

претставува продуктивна средина во која ќе владее позитивна атмосфера за работа.

Фотографии од различно уредени училници

Училницата треба да е така опремена и организирана со што би ги задоволувала потребите и интересите на децата кои учат и работат во неа, според нивната возраст и нивните можности. На пример, децата од прво до трето одделение имаат потреба од повеќе игра и учење преку игра, сакаат повеќе визуелни и разиграни површини, за разлика од поголемите ученици (одделенија). Училницата треба да биде светла, проветрена, со добро и уредно поставени клупи и простор за складирање на изработките од учениците (катчиња). Наставникот треба да е сигурен во тоа дека учениците можат да гледаат (можност да воспостават контакт очи во очи) и слушаат од секој дел на училницата, без разлика каде седат. Додека пак, наставникот треба да има можност за слободно движење помеѓу учениците додека тие работат, со цел во секој момент да ги набљудува, посочува и да им помага во работата додека ги изработуваат дадените задачи.

б) Како да се истражува просторот и местото во училницата

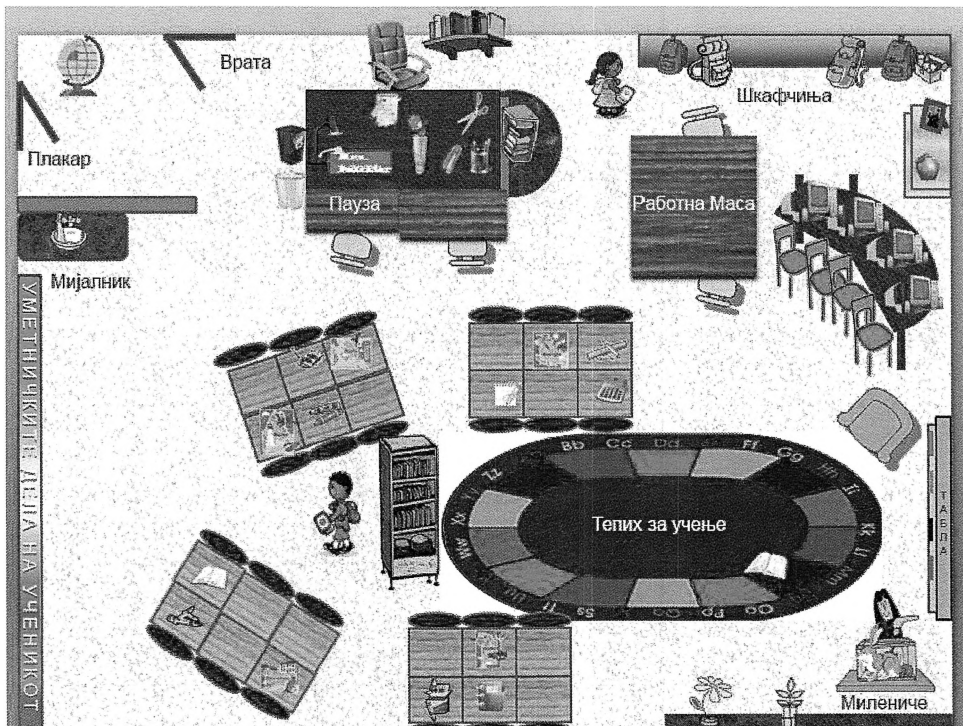
При анализата на просторот во училницата, набљудувањето претставува главен извор на податоци за наставникот – истражувач. Просторната организација на училницата може да се разгледува низ повеќе аспекти на тоа како таа влијае врз воспитно – образовната работа. Пред да започне со анализата, наставникот – истражувач треба да внимава на тоа дека: интеракцијата во училницата се менува и развива со тек на време и дека од големо значење е давањето на соодветно внимание на групата, одделението или субјектот кој се анализира. Во тек на набљудувањето, можат да се користат дневници и разговори. За подобро проучување на просторот (училницата), потребно е користење на повеќе методи, односно комбинирање на повеќе методи наеднаш со цел да се овозможи богат и детален опис кој ќе биде полесен за проучување и анализирање. За таа цел, наставникот – истражувач може да користи:

- Фотографии и видео снимки (фотографирање и снимање)
- Распореда, мапи, планови и шеми
- Поврзаност помеѓу локацијата и активностите
- Место на седење
- Родовата димензија на активностите во училницата
- Работилници

Користењето на визуелна или аудио – визуелна евиденција, односно фотографиите и видео снимките можат да им помогнат на наставниците – истражувачи, подобро, повнимателно и подолго да ги анализираат појавите кои ги истражуваат/анализираат. Фотографијата најчесто се користи кога се истражува училницата, поточно како е уреден самиот простор во училницата. При анализирање на овие фотографии, наставникот може да увиди некои недостатоци, како и нови идеи за уредување на самиот простор кои би придонеле за поголема

продуктивност во работата. Со видео снимките пак, можеме уште подетално да ги анализираме појавите и просторот во училницата.

Многу наставници – истражувачи, често прават распореди, мапи, планови и шеми за просторот во училницата и распоредот на ентериерот во неа, како на сликата 1., но можат и да ги вклучат и местата каде што седат учениците, бројот на ученици во училницата, позициите на сите клупи и сл.

Слика 1. Шема за за просторот и ентериерот во училницата

Со оваа анализа наставникот може да увиди како најдобро да го организира просторот во училницата, односно како да ги распореди клупите и работните катчиња, местото на седење на учениците и сл. со цел да се добие попродуктивна работа и навремено завршување на поставените цели.

Социометриска постапка

Кога наставникот сака да ја увиди социјалната структура во одделението и да ја утврди положбата на секој ученик во одделението, го користи социометрискиот инструмент. Притоа, наставникот пред да започне со социометриската постапка, треба да е сигурен дека учениците во одделението добро се познаваат.

Социометриската постапка може да се изведува на повеќе начини, но најчесто се изведува на тој начин што на учениците им се дава лист хартија на кој има две категории на прашања со ограничен избор (секој ученик треба да наведе само едно име од другарчињата). Едната категорија се однесува на позитивен избор, односно на секој ученик од одделението му се поставува прашање од типот: "Со кого најмногу би сакал/а да седиш во иста клупа?", "Со кого најмногу би сакал/а да работиш во иста група за време на групните активности и проекти?", итн. Второто прашање се однесува на втората категорија на прашања, прашање со негативен избор, а најчесто гласи: "Со кого воопшто не би работел/а во иста група за време на групните активности?", "Со кого воопшто не би сакал/а да седиш во иста клупа?", итн. Но, покрај прашањата со ограничен избор, можат да се користат и прашања со неограничен избор, односно на ученикот да му се даде можност да наброи повеќе другарчиња со кои сака да работи, седи, да се дружи и сл., а не само едно.

Социометрискиот тест може да претставува и лист со листа на имињата и презимињата на сите ученици од одделението, наредени по азбучен редослед. Секој ученик добива по еден ваков лист на кој треба со соодветни знаци да се изјасни за секој ученик поединечно. Со "+" дека тоа другарче му е симпатично и дека сака да се дружи и работи со него, со "-" дека другарчето му е антипатично и дека не сака со него да се дружи и работи и на крај со "0" се означува воздржаност за тоа другарче. Врз основа на добиените податоци може да се пресмета положбата на секој ученик во одделението, односно кога "од сумата на позитивни ставови (избори) ќе се одземе сумата на негативните ставови, па добиената разлика ќе се подели со вкупниот број членови од групата, минус еден.

Социометрискиот статус би можел да се движи од -1 до +1, при што статус +1 би имал оној член од групата кој би ги добил апсолутно сите позитивни избори, а статус -1, би имал оној член кој би ги добил апсолутно сите негативни избори." ¹⁰

Кога станува збор за социометриска постапка, Congdon¹¹ во својата книга дава опис на тоа како треба да изгледа постапката за еден социометриски тест. Социометрискиот тест, може да се изведе во вид на проект, односно на децата да им се каже дека следната активност која ќе ја работат, ќе ја работат во групи и дека групите ќе бидат направени согласно со нивниот избор што ќе го направат, сè со цел за да бидат искрени при нивните одговори. Најпрво, наставникот треба на секој ученик да му даде по еден празен лист и да им објасни дека на горниот дел треба да го напишат своето име. На левата страна од листот, учениците ќе треба да дадат одговор на поставеното прашање од наставникот, односно ќе треба да го напишат името на ученикот со кого тие најмногу би сакале да работат заедно во иста група. Под ова име, тие можат да набројат и други ученици со кои најмногу би работеле во групата, но и не мораат доколку нема такви. Откако ќе го одговорат ова прашање, учениците треба да го свртат листот од другата страна и да одговорат на следното прашање на наставникот, односно да напишат со кој ученик тие не би сакале да работат заедно во иста група, или пак со кои ученици. Во овој дел, важно е наставникот да им укаже на учениците дека имињата кои ги пишуваат ќе ги знаат само тие самите, односно изборот кој го направиле да биде приватен и да не им кажуваат на своите соученици за нивниот избор. На овој начин никој нема да биде повреден. После социометрискиот тест, наставникот ги сумира и анализира добиените одговори од учениците и на тој начин ги согледува врските и социометриската структура во училницата. Откако ќе се добијат резултатите од социометрискиот тест, се изработува социограмот. Во секој социограм пожелно е

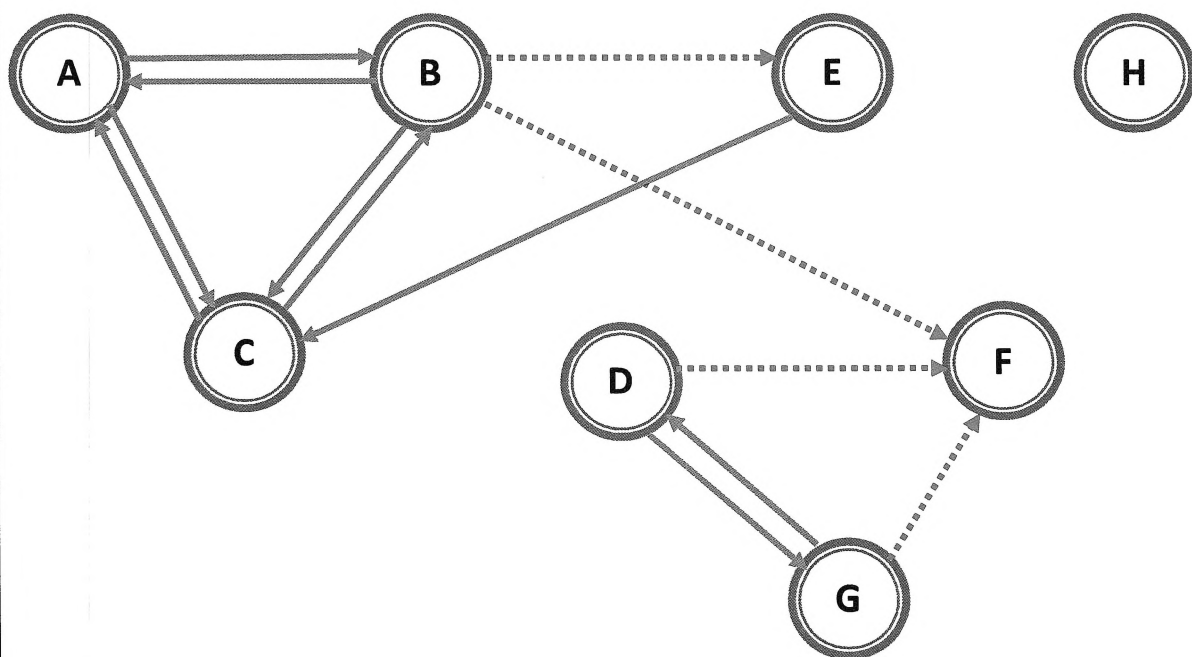
---

¹⁰ Ангелоска-Галевска, Н. (2010), *Планирање на научно истражување*, (интерен материјал за постдипломци од педагошки науки и менаџмент во образованието), 226

¹¹ Congdon, P. (1978), Basic principles of sociometry, *Association of Education Psychologists Journal*, 4(8),6

да има легенда за појаснување на знаците кои ги користи наставникот при изработувањето на социограмот.

Во продолжение посочуваме еден изработен социограм од осум ученика. Имињата на учениците се заменети со соодветни симболи. Со сини стрелки се прикажани позитивните избори, додека пак со црвени испрекинати стрелки, негативните избори.

Пример за социограм¹²

¹² Hopkins, D.(1993), *A teacher's guide to classroom research*, Second edition, 139

- Ученици од одделението каде се употребува социометриската постапка

- Позитивен избор на учениците

- Негативен избор на учениците

Од социограмот, може да се забележи кој ученик на кој социометриски тип припаѓа. Ученикот **С** е *свезда* - лице кое има најголем број на позитивни избори, додека пак ученикот **Ф** е *отфрлен*, односно тој има најголем број на негативни избори. Ученикот **Н** е *изолиран* – тоа е ученик кој ниту е избран од некој, ниту пак тој избрал некој од соучениците. Меѓусебен избор од две лица извршиле учениците **Д** и **Г**, и тие спаѓаат во социометрискиот тип *дијади*, додека пак, **А**, **В** и **С** извршиле меѓусебно избирање и тие претставуваат *тријада* во овој социограм.

Социограмот е корисен метод за наставниците – истражувачи кои сакаат да ја истражат социјалната структура во нивните училници и односите помеѓу учениците во неа. Добиените податоци од социограмот, често претставуваат почеток на нови истражувачки проблеми кои се во прилог за подобрување на климата во училницата и за унапредување на целиот воспитно – образовен процес.

Социометриската постапка претставува лесен начин за откривање на социјалните односи во одделението, интересно е тоа што може да биде вметната и во самите активности.

Тестирање

Наставниците во своите училници користат три вида на техники за оценување на учениците: техники на хартија, техники за опсервација и техники за усно испрашување. Тестот претставува техника на хартија, односно “тестовите се формални систематски постапки што обично се изведуваат на хартија и се користат за да се соберат информации за достигнуањата на учениците”¹³. Оваа техника е една од најкористените техники во нашите училишта. Наставниците често ја употребуваат во своите истражувања во училница, бидејќи на овој начин тие доаѓаат до информации за тоа колку учениците го совладале материјалот од тековниот период, потоа тие резултати можат да ги споредуваат со претходните резултати на учениците и на тој начин да го следат развојот на успехот за секој ученик поединечно или на ниво на одделение, со цел да увидат кои теми биле најлесни за совладување, а кој најтешко биле усвоени од страна на учениците.

Во педагогијата пак, тестот се дефинира како “баждарен мерен инструмент кој се состои од една или повеќе задачи со кој кај испитаникот се предизвикува одредена активност, а нејзиниот учинок се вреднува на стандарден начин, врз основа на споредување со некоја норма или критериум”.¹⁴

Кога станува збор за оценување на хартија – тестот може да содржи задачи кои од учениците бараат да го изберат точниот одговор или да дадат точен одговор на поставената задача. Тестот може да е составен од различен број задачи, може да има 5-6 задачи, па до 30-40 и повеќе, а времето предвидено за решавање на тестот најчесто е 45 минути, односно еден училишен час. Тестовите со задачи каде ученикот треба да избира точен одговор, можат да бидат: задачи со заокружување, задачи со поврзување и задачи со точно – неточно. Додека пак, задачите со давање на точен одговор, бараат од ученикот самостојно да го одговорот прашањето. Должината на одговорот зависи од прашањето.

---

¹³ Airasian, W.P, Classroom Assessment: Concepts and Applications – збирка преведени поглавја на тема “Оценување во наставата”, Оценување во училница, 9

¹⁴ Попоски, К., Стојановски, З. (1995), “Тестови на знаење”, Просветно дело, бр.2,4

Прашањата во тестовите, можат да се разликуваат од повеќе аспекти, па така постојат прашања од високо и од ниско ниво и конвергентни и дивергентни прашања. Конвергентните прашања имаат само еден точен одговор, како на пр. “Кој е главен град на Република Македонија?”. Дивергентните прашања можат да имаат повеќе точни одговори, како на пр. “Кои се бенефициите од квалитетното образование?”.

Прашањата во тестовите од ниско ниво, најчесто почнуваат со зборовите: “Кој?”, “Кога?”, “Колку?”, “Што?”. Пр. “Колку е 8 помножено со 7?”, “Кој ја создаде кириличната азбука?”, итн. Во овие прашања се бараат факти, за кои се очекува дека учениците ги совладале во текот на одреден период.

Прашањата од високо ниво, најчесто започнуваат со зборовите “објасни”, “спореди”, “просуди” итн. Пр. “Објасни ја главната идеја на авторот во текстот” и сл. Овие прашања од ученикот бараат повисок степен на размислување, а не само обично присетување.

Наставниците во секојдневната практика најчесто ги користат групните и ревизионите тестови, односно сите деца во одделението го решаваат тестот во исто време, а со тестот се добиваат резултати постигнати во подолг временски период. Понекогаш се користат и тестовите на инвентар, кога наставникот сака да го утврди предзнаењето на учениците кое е потребно за усвојување на некое ново градиво.

Наставниците, тестовите најчесто ги изработуваат сами со цел да имаат увид во знаењата на учениците од нивното одделение. При изработката на тестовите, тие се водат од наставните цели и нормите/критериумите кои сами ги поставуваат, па затоа успехот на ученикот ќе зависи од тоа дали тој ги постигнал одредените цели и дали ги задоволил критериумите.

Карактеристики на тестовите

- Валидност - Еден тест е валиден, доколку тестот кој е конструиран од наставникот, навистина мери она за што е наменет. За тестовите на знаење

кои се употербуваат во образовната практика, значајни се два типа валидност: содржинска и критериумска валидност. Содржинската валидност се однесува на тоа дали содржината во тестот е репрезентативна, но тестовите на знаење најчесто се изработуваат според наставните програми и содржината дадена во учебниците, па така може да се каже дека најчесто не би требало да има проблем во врска со утврдувањето на содржинската валидност на училишните тестови. Критериумската валидност се однесува на утврдување на степенот на поврзаност на добиените резултати на тестот чија валидност се проверува со резултати што ги остваруваат истите ученици во некоја практична активност.

- **Доследност** - Тестот е доследен само доколку секогаш мери исто. Тестот на знаење кој е доследен и добро конструиран, доколу двапати се употребува на исти ученици, ќе се добијат исти или слични резултати. Доколку се добијат резултати кои значително се разликуваат, тоа значи дека доследноста на тестот е многу мала.
- **Објективност** - Објективен тест е оној тест со чија употреба се добиваат исти резултати од учениците, а мерењето и оценувањето е извршено од различни наставници. При конструирањето на тестовите на знаење, за да се постигне што поголема објективност, наставникот треба да одбегнува задачи чии одговори се состојат од повеќе зборови и реченици, односно прашања кои разни ученици различно ќе ги одговорат.
- **Осетливост** - Осетлив е оној тест кој може да мери и регистрира и мали разлики. Според Попоски и Стојановски, за тестот дали ќе биде осетлив, главно зависи од следниве услови: “од должната на тестот; од одмереноста на задачите во него според степенот на тежината; и од системот на оценување на точните одговори;

Да биде осетлив се смета дека потребни се минимум 20 задачи, а задачите да бидат со различна тежина, но најголемиот дел од задачите се препорачува да бидат со средна тежина”.¹⁵

- Економичност - Доколку при изработката на тестот на знаење, како и во сите негови фази и користење, наставникот нема потреба од вложување на многу сили, средства и време, значи дека тој тест е економичен.
- Практичност - Практичниот тест е лесен за употреба и за наставниците и за учениците. Тој е така изработен да може секој наставник да го употребува, без никакви потешкотии. За решавање и давање упатства за овој тест се потребни 45 минути, колу што трае еден училишен час.

Резултатите што се добиваат од тестирањето, најчесто се користат за оценување на знаењето на учениците во одделението, за информирање на учениците до каде се со резултатите, како и за стекнување увид на наставниците за моменталната состојба на постигнатите резултати од наставата, но и за планирање на понатамошната работа.

---

¹⁵ Попоски, К., Стојановски, З. (1995), “Тестови на знаење”, Просветно дело, бр.2,58

Интервјуирање

Една од омилените техники на наставниците – истражувачи и многу често употребувана во истражувањата во училища е техниката интервју. Во педагошките истражувања, интервјето може да се сретне во сите негови варијанти, односно од отворена конверзација до формален разговор по однапред подготвени прашања и теми.

Во праксата постојат повеќе видови на интервју, но во главно тие можат да се поделат на структурирано, полу-структурирано и неструктурирано интервју. Hitchcock, G. и Hughes, D. интервјето го делат на две групи, и тоа:

1. “Стандардизирано интервју:

- Структурирано интервју
- Полу – структурирано интервју
- Групно интервју (структурирано или полуструктурирано)

2. Нестандардизирано интервју:

- Групно интервју (неструктурирано интервју)
- Неформално интервју
- Конверзација¹⁶

Во педагошките истражувања (истражувањата во училища), структурираното интервју се користи кога има потреба од висок степен на контрола врз целата ситуација. Прашањата во овој вид на интервју најчесто се кратки, јасни и директно можат да се одговорат со алтернатија да - не.

При конструирањето на структурираното интервју, наставникот најдобро е да ги следи следниве чекори:

---

¹⁶ Hitchcock, G., Hughes, D. (1995), *Research and the teacher*, Second edition, 153

1. Означување на областите со податоци кои се значајни и потребни за интервјуто
2. Формирање подтеми кои би биле скелет на прашањата што ќе се конструираат
3. Конструирање на јасни и недвосмислени прашања. Најдобро е прашањата да се конструираат, така што ќе можат да се одговорат со “да” и “не”
4. Конструирање на едноставен распоред на прашањата, кој ќе биде лесен за средување и анализирање на одговорите

Полуструктурираното интервју е многу по флексибилна верзија од структурираното интервју. Во овој вид на интервју наставникот - истражувач има листа на прашања или листа на теми кои треба да бидат опфатени за време на интервјуто, а испитаниците имаат голема слобода при одговорот. Доколку во текот на разговорот се појават и други прашања поврзани и значајни за темата, слободно можат да се постават. Прашањата кои ги има наставникот - истражувач не мора да се поставуваат по дадениот редослед.

Додека пак, во неструктурираното интервју, наставникот - истражувач користи само еден краток потсетник за темите кои треба да се опфатат во интервјуто. Всушност, овој вид на интервју е многу сличен со разговорот.

Наставникот – истражувач за да има успешно користење на техниката интервју во училишната практика, пред да започне треба да си одговори на четири прашања:

1. Зошто интервју?
2. Каде ќе го прави интервјуто? (дали во училница или надвор од неа)
3. Кого ќе интервјуира? (ученик, родител, итн.)
4. Кога ќе го врши интервјуто?

Одговорите на овие прашања ќе му помогнат на наставникот да определи кој вид на интервју ќе го користи, сè со цел полесно да дојде до посакуваните податоци кои му се предмет на истражување.

Наставникот – истражувач може да ја користи оваа техника во било кој момент, кога ќе сака да разреши одредена ситуација или да добие повеќе податоци за одредена појава која се појавила во самото одделение. Податоците ќе ги добие со прашања и одговори, односно ќе изврши разговор со оние личности кои ќе му помогнат да ги добие потребните податоци во дадената ситуација. Со оваа техника наставникот – истражувач може да дојде до следниве сознанија:

- Проценка - од учениците и од целото одделение
- Верувања – од учениците и од целото одделение
- Однесување – на учениците
- Формални и неформални улоги на испитаниците (учениците)
- Односи помеѓу учениците
- Емоции кои се јавуваат кај испитаниците, итн.

Во последно време сè повеќе се популарни групните интервјуа, како што се интервјуата со родители на ученици или со група ученици, каде групно се води разговор со сите членови за одредената тема, појава и сл. Обично бројот на субјекти при групните интервјуа се движи од 4 до 7. Кога имаме групен разговор треба да обрнеме многу внимание на контактот со очите, секој ученик/родител треба внимателно да се ислуша и да му се даде до знаење дека неговото мислење е од големо значење. Според Lewis: “групното интервју може да биде попрактично и попродуктивно за разлика од индивидуалното интервју кога станува збор за разговор со ученици.”¹⁷

Постојат различни видови на прашања кои се поставуваат во интервјуата и кои наставникот би требал да ги комбинира со цел да има успешно интервју (разговор) со своите ученици, родители и сл. и со цел да ги добие потребните сознанија.

Според Kvale во интервјуата се користат неколку видови на прашања, и тоа: воведни прашања, поттикнувачки прашања, испитувачки прашања, специфични

---

¹⁷ Lewis, A. (1992), Group child interviews as a research tool, British Educational Research Journal, 417

прашања, директни прашања, индиректни прашања, структурирани прашања и тишина.¹⁸

- *Воведни прашања:* Пр. Дали можеш да ми кажеш за...?
- *Поттикнувачки прашања:* Пр. Можеш ли да ми кажеш нешто повеќе околу тоа?
- *Испитувачки прашања:* да се следи што ќе одговорот на директните прашања
- *Специфични прашања:* Пр. Како реагираше X кога ги дозна резултатите?
- *Директни прашања:* Пр. Дали се чувствував задоволен од постигнатите резултати?
- *Индиректни прашања:* Пр. Дали и ти го мислиш истото?
- *Структурни прашања:* Пр. Ако може сега да преминеме на друга тема...
- *Тишина:* пожелни се паузи за да им се покаже на испитаниците дека им давате можност да размислат пред да ви дадат одговор на прашањето

---

¹⁸ Kvale, S. (1996), An introduction to qualitative research interviewing, London:SAGE,133-134

Биографски метод или метод на животна историја

Биографскиот метод претставува правење на реконструкција на животот на одредена индивидуа. Според Ангелоска – Галевска, биографскиот метод "подразбира сеопфатен извештај за животот на некоја личност"¹⁹. Овој метод во педагошките истражувања најчесто се користи и е познат како метод на животна историја (Life history method), а може да се однесува на одреден период од животната историја на поединецот или пак на целиот животен процес до моментот на користење на овој метод.

Наставникот – истражувач овој метод го користи кога сака и се обидува да дојде до повеќе податоци за одредена индивидуа (ученик), односно да допре до неговите мисли, сфаќања и да ги открие мотивите за неговото однесување. За таа цел користи готови материјали, дневници, автобиографии, фотографии, податоци кои ги собира самиот по пат на разговор со ученикот кој го анализира и сл. Притоа, собира податоци за животот на ученикот и преку разговор со други лица кои лично го познаваат. Доколку е возможно, пожелно е наставникот лично и интензивно да го набљудува ученикот. Со методот на животна историја, наставникот обезбедува богата дескрипција на случувањата кои се важни за случајот (ученикот) кој се анализира.

Кога станува збор за презентирање на податоците добиени со методот на животна историја, Ангелоска – Галевска укажува на три начини на презентирање: "натуралистички начин, тематски – обликуван начин и интерпретативен начин на презентирање на добиените податоци"²⁰.

Во натуралистичкиот начин на презентирање, податоците се презентираат изворно, како што ги добил наставникот од анализираниот ученик, но може да даде свој краток коментар и заклучок за добиените податоци. Во тематско – обликуваниот начин, податоците повторно се презентираат изворно, но во овој

---

¹⁹ Ангелоска-Галевска, Н. (1998), Квалитативни истражувања во воспитанието и образованието, Битола:Киро Дандаро, 25

²⁰ Ангелоска-Галевска, Н. (1998), Квалитативни истражувања во воспитанието и образованието, Битола:Киро Дандаро, 29

случај наставникот – истражувач, податоците ги групира по теми и самостојно го определува редоследот на нивното презентирање. Во интерпретативниот начин на презентирање, влијанието на наставникот е најголемо, тој ги уредува и интерпретира податоците кој ги добил, но задржувајќи ја нивната суштина.

Добиените резултати од овој метод се лесни за интерпретација, но и за нивно толкување не е потребно некое големо претходно методолошко знаење. Добиените резултати, при користење на овој метод многу често претставуваат и основа за понатамошни истражувања.

Наставникот – истражувач со овој метод може да согледа и разреши разни проблеми кои се јавуваат во училницата и училиштето, како на пример може да открие кои се причините за несоодветното однесување на некои ученици или пак за нивниот постигнат успех.

Анализа на содржина

Анализата на содржина како техника има големи можности за примена во проучувањето на педагошките проблеми како самостојна техника или пак, како помошна техника во истражувањата во училница кои ги спроведуваат самите наставници – истражувачи. Со неа наставниците – истражувачи можат да ги анализираат и проучуваат целите и задачите на воспитанието и образованието, наставните планови и програми, да ги вреднуваат учебниците и содржините во нив, да ги истражуваат мислењата и ставовите на субјектите во наставата, односите и однесувањата на учениците, итн. Оваа техника се користи многу широко во сите педагошки истражувања воопшто, а не само во истражувањата во училница. Всушност, не постои истражување во кое не се користи оваа техника.

Документите (изворите) кои би можеле да бидат анализирани при истражувањата во училница можат да бидат: пишани, фотографии, слики, цртежи, филмови, клипови, сите аудио – визуелни извори и сл. Кога станува збор за

воспитанието и образованието, како посебни категории на документи, чија содржина се анализира во процесот на педагошките истражувања, Ангелоска-Галевска ги наведува следниве:

- “Официјална документација
  - Училишна документација
  - Документација на вонучилишни институции, значајни за воспитанието и образованието на децата и возрасните
  - Работа на наставникот и ученикот
  - Педагошки дела
  - Лична документација на стручни лица, значајни за воспитанието и образованието
  - Тродимензионални средства
  - Фотографии
  - Инструменти на педагошките истражувања”²¹
- **Фази во анализата на документи (содржина)**

Кога се користи анализата на документи како техника во истражувањата во училница, најдобро е наставникот – истражувач да се води по следниве фази:

Прва фаза: Локација на изворите

Во првата фаза, наставникот - истражувач треба да ги лоцира потенцијалните корисни извори, всушност тој треба:

- ✓ Да ги пронајде сите примарни и секундарни извори кои се значајни за појавата која е предмет на истражување во неговото истражување

---

²¹ Ангелоска-Галевска, Н. Техниката интервју во квалитативните истражувања (интерен материјал за студентите),23

- ✓ Да одреди на кој начин најдобро ќе може да ги искористи тие извори со цел да добие што поголем обем на податоци кои ќе му послужат за подобро проучување на проблемот во неговото истражување
- ✓ Да се запознае со целата тематика која е предмет на неговото истражување во училищата

Втора фаза: Класификација и евалуација на документите

Во оваа фаза се прави класификација на документите/изворите кои наставникот-истражувач ги собрал во првата фаза. Скот разликува: “официјални/јавни, неофицијални/приватни и визуелни/аудитивни извори. Во оваа фаза наставникот-истражувач треба да создаде и критериуми за евалуација на различните видови документи кои ги има собрано. Според Скот, во оваа фаза истражувачот треба да одговори на тоа дали документите кои ќе се анализираат се *автентични, веродостојни и репрезентативни*.

Најнапред треба да се увиди дали документите се автентични, односно дали се валидни, вистинити. Во потрагата по конзистентноста и веродостојноста на документите, кои се од суштинско значење во овој процес, од големо значење можат да бидат и следниве прашања:

- Дали документот има смисла?
- Дали постојат различни верзии на оригиналниот документ?
- Дали документот е препишан од повеќе верзии?
- Дали документот потекнува од сигурен извор?

Потоа се одредува дали документите се веродостојни и репрезентативни.”²²

---

²² Scott, J. (1990), A matter of record: Documentary Sources in Social Research, Cambridge: Polity press стр.13-17

Трета фаза: интерпретација и значење

Во оваа фаза на интерпретација и значење, наставникот - истражувач мора да внимава на тоа дека документите се општествено создадени и затоа контекстот на нивното создавање треба да се има предвид.

Наставникот-истражувач во секоја од овие фази ќе се сретнува со одредени проблеми кои ќе мора да ги совлада како и да одговори на многу прашања.

1.5 Значајни претставници на педагошките истражувања

Во овој дел ќе дадеме кратка листа на претставници кои се експерти во областа на методологијата на педагошките истражувања, теоретичари кои пишувале и ја промовирале квалитативната парадигма, а некои од нив имаат и вршено од овој вид на истражувања.

Едни од најзначајни претставници во Р.Македонија кога станува збор за проблематиката на квалитативните истражувања се д-р Наташа Ангелоска - Галевска и д-р Деан Илиев.

Наташа Ангелоска – Галевска е редовен професор на Филозофскиот факултет при Универзитетот "Св.Кирил и Методиј" во Скопје. Раководи со катедрата по методологија и статистика на Институтот за педагогија и Институтот за дефектологија, а предава и на постдипломските студии по педагошки науки, менаџмент во образованието, дефектолошки науки и менаџмент на човечки ресурси. Активно учествува во повеќе меѓународни здрженија и асоцијации, и раководи со многубројни проекти за унапредување на образованието. Имено, таа била главен истражувач на проектот – Квалитативни истражувања во инклузивната училишница, финансиран од Норвешкото Министерство за надворешни работи (2006-2009). Голем придонес има и во проектите – Креативна настава и учење, организирани од Фондацијата Отворено општество на Македонија и Фондацијата Чекор по чекор, финансирани од УСАИД (2003-2006), како екстерен евалуатор. Има објавено неколку книги и стотина статии кои се од големо значење за развојот на методологијата на педагошките истражувања во Р.Македонија и пошироко. Едни од позначајните нејзини дела, во кои се опфатени и емпириски истражувања од областа на образованието и се вршени во училишница се *"Квалитативни истражувања во воспитанието и образованието"* (1998) и *"Статистичка анализа на податоци"* (2008).

Деан Илиев е вонреден професор на Педагошкиот факултет при Универзитетот "Св.Климент Охридски" во Битола. Тој има дадено голем придонес во развојот на

акционите истражувања во нашата педагошка теорија. Има учествувано на повеќе научни собири, конференции и симпозиуми во земјава, како и надвор од неа. Илиев има објавено неколку книги и повеќе трудови од учество на научните собири и конференции. Како негово најзначајно дело, ќе го истакнеме делото "Акциони истражувања во образованието" (2006). Целта на овој труд е да се развие т.н "културата за користење на акционите истражувања" од страна на наставниците – истражувачи во нашите основни училишта. Како позначајни трудови на Илиев, од учество на собири ќе ги истакнеме "Дидактичките истражувања во функција на демократизација на наставата – за наставникот истражувач" (2002) од меѓународните педагошки собири во организација на Педагошкиот факултет во Битола, кои биле одржани во Охрид на 04/05.10.2002год. и "Состојби и тенденции во програмската структура на стручното и професионалното образование на наставниците за основното образование" (1999).

Голем придонес во педагошките и акционите истражувања во светски рамки има **Вилфред Кар (Carr W.)**. Тој е професор по образование на Универзитетот во Шефилд, Велика Британија со посебен интерес за методологијата на образовните истражувања и образованието и политичката теорија. Како негови позначајни дела можеме да ги издвоиме делата "*Becoming Critical: Education, Knowledge and Action Research*" (1986) и "*Education and the Struggle for Democracy*" (1996). Тој како управен директор на списанието Педагогија, Култура и општество (Pedagogy, Culture and Society) има публикувано повеќе статии кои се од големо значење за за развој на образовните истражувања.

Стефен Кемис (Kemmis S.) е професор по образование на Универзитетот Чарлс Старт, но во истовреме предава и соработува со многу други универзитети. Во 2001 година Кемис е прогласен за почесен член во австралиското здржение за образовни истражувања (AARE), а во 2009 година бил нагреден за услуги на меѓународни образовни истражувања. Има објавено голем број на трудови од кои најпознати се "*The action research reader*" (1990) и "*The action research planner*" (1982).

Алан Бриман (Alan Bryman) е професор по општествени истражувања на Лестер Универзитетот, а претходно работел 31 година на Лобороу Универзитетот во одделот за општествени науки. Негово најзначајно дело е "*Квантитативни и квалитативни општествени истражувања*" (1988).

Кога станува збор за развојот на квалитативните истражувања, еден од најзначајните претставници е **Роберт Барџис (Robert Burgess)**. Од големо значење за развојот на квалитативните истражувања е неговата едиција "Студии од квалитативна методологија", каде секоја книга е истражување со примена на различни квалитативни методи.

Други значајни имиња од оваа проблематика се: Ернест Т. Стрингер (Stringer T.E.), Робин Мек Тагарт (McTaggart R.), Розали и Мареј Вакс (Rosalie and Murray Wax), и уште многу други.

1.6 Проекти и истражувачки активности во Република Македонија

Периодот од осамостојувањето на Р.Македонија (1991) до денес е период на интензивна научно – истражувачка работа во Македонија. Ова е период кој резултира со големи проекти, кои имаат за цел подобрување на воспитно – образовниот систем во земјава.

Прв поголем и позначаен проект е проектот "Активна настава – интерактивно учење". Целта на овој проект е подобрување на квалитетот на образованието на децата од одделенската настава преку имплементација на интерактивниот приод, користење на разни извори на знаење, полиметодичност на наставната работа, итн. Со овој проект раководеше д-р Снежана Адамческа, професор на Институтот за педагогија при Филозофскиот факултет во Скопје. Проектот со реализација започнува 1994/95год. во 4 основни училишта, а во наредните три години се раширува во 44 основни училишта низ Македонија. Друг значаен проект е проектот "Обука за промени и водство во училиштата", кој со реализација започнува во 1996год. Во овој проект биле вклучени 16 основни училишта и 8 средни училишта. Обуките имале за цел едукација на училишниот кадар за иницирање, прифаќање и реализирање на промени.

Покрај споменатите проекти кои се тимски истражувања, македонските педагози вршат и свои индивидуални истражувања во областа на образованието, во функција на унапредување на воспитно – образовниот систем. Со цел да се добијат попрецизни податоци за карактерот на овие истражувања и методите кои се користени, д-р Наташа Ангелоска – Галевска извршила анализа на сите извештаи од емпириски истражувања кои биле публикувани во списанието Просветно дело во периодот 1991 – 1995 година. Од анализата на овие истражувања дошла до сознание дека при изборот на проблем, истражувачите главно се ориентирале кон образовната компонента на образовната дејност, додека пак воспитната компонента не се истражувала доволно. Најчесто доминирале истражувања кои се однесуваат на успехот на учениците во одделенската настава на основното образование. Во најголем дел од

истражувањата се истражувале квантитативни проблеми, па така и целите, задачите и хипотезите се однесувале на квантитативните аспекти на истражуваните проблеми. Се применувале квантитативни методи, техники и инструменти и во суштина е вршена само квантитативна анализа на добиените податоци. Во овој период од научно – истражувачката дејност во Македонија, многу ретко се користеле квалитативните методи за емпириско истражување на педагошките појави, со што се заклучува дека квалитативната методологија во периодот од 1991 до 1995 е на многу ниско рамниште.

Едно од позначајните истражувања од квалитативен карактер во овој период е истражувањето на д-р Наташа Анеглоска – Галевска, реализирано 1995/96 година, кое се однесува на моделот на активната настава што се применува во основното образование во Македонија. Ова истражување е вршено со цел да се добијат податоци за: условите во кои се одвивала наставата; за работата на наставникот, формите и методите кои ги користи; за активностите на учениците и за интересот и мотивираноста за работа; за комуникацијата во наставата; како и да се испитаат мислењата на наставниците и педагозите во врска со проектот Активна настава – интерактивно учење. Ова истражување е теренско и се применувале исклучително квалитативни техники како што се партиципативно набљудување и недириективно интервју. Од добиените податоци се заклучува дека проектот Активна настава – интерактивно учење, доследно се применувал во училиштата и дека самите училишта трпеле соодветни промени за адаптација на проектот. Клучите во училиштите имале поинаков распоред во однос на другите класични одделенија, на сидовите имало повеќе паноа наредени со изработки на учениците, додека пак нагледните средства им биле достапни на учениците. Времето за реализација на активностите е флексибилно според конкретната ситуација, а не строго определено со наставни часови. Скоро сите елементи од активната настава, децата со задоволство ги прифатиле, а со оваа програма се зголемила и активноста на учениците. Позитивни промени се забележале и во комуникацијата во наставата, учениците сè повеќе партиципирале во наставата. Како главен проблем на наставниците кои биле вклучени во проектот, било немањето доволно искуство

за ваквиот начин на работа, бидејќи пред да почнат да работат на овој проект, учествувале само на неколку семинари за подготовка.²³

Во периодот од 2000 година до денеска се организираат и реализираат и многу други значајни проекти кои се со цел за унапредување на воспитно – образовниот систем на Р.Македонија. Еден од нив е проектот "Проект за основно образование на УСАИД". Овој проект се реализираше од октомври 2006 до декември 2011 година, а како имплементатори на овој проект се Академијата за образовен развој во соработка со Универзитетот во Индијана, Македонскиот центар за граѓанско образование (МЦГО) и Фондацијата за образовни и културни иницијативи „Чекор по чекор“. Во рамките на овој проект, ФОКИМ Чекор по чекор ги реализираше сите обуки за *Создавање на стимулативна средина за учење, Вклучување на родителите и локалната заедница во наставниот процес и Зајакнување на капацитетите на училишните одбори*. Во соработка со советниците на Бирото за развој на образованието на Македонија, ФОКИМ ја реализираше и обуката *Унапредување на наставата по математика и наука од прво до трето одделение*.

Друг значаен проект е проектот "Меѓународен проект за лидерство на наставниците", кој се реализираше во периодот од септември 2010 до декември 2011 година од страна на Фондацијата за образовни и културни иницијативи „Чекор по чекор“ во соработка со Проектот на УСАИД за основно образование. Активностите во овој проект беа ориентирани кон унапредување на компетенциите на наставниците во праксата преку реализација на индивидуални и групни проекти.

Во периодот од октомври 2002 до декември 2009, беше реализиран и проектот "Проект за креативна настава и учење". Имплементатори на овој проект се Фондацијата отворено општество во соработка со Фондација за образовни и културни иницијативи „Чекор по чекор“. Овој проект имаше за цел да го подобри квалитетот на образовните услуги што им се нудат на учениците во основното,

---

²³Извор: Ангелоска-Галевска, Н. (1998), *Квалитативни истражувања во воспитанието и образованието*, Битола: Киро Дандаро, 123 - 205

средното и универзитетското образование, преку обезбедување обука за наставниците и развојни програми, вклучувајќи методологии за интерактивна настава, како и употреба на ИКТ во наставните програми.

Во периодот од јуни 2011 до октомври 2012, успешно беше реализиран и проектот "Унапредување на педагошките компетенции кај наставниците и лидерските вештини на директорите од средните стручни училишта во Република Македонија". Проектот целосно беше финансиран од Министерството за надворешни работи на Финска во рамки на програмата за помош на земјите од Западен Балкан. Партнерски институции на проектот беа: Колеџот за образование на наставници во рамките на Јаваскула Универзитетот за применети науки од Финска (JAMK) и Филозофскиот факултет при Универзитетот Св.Кирил и Методиј во Скопје, односно Институтот за педагогија. Координатор на проектот за Македонија беше проф. Наташа Ангелоска – Галевска. Целта на овој проект беше да се поттикне професионалниот развој на наставниците и директорите, односно да се зголемат педагошките компетенции на наставниците за креирање на стимулативна образовна средина која ќе го поттикнува учењето, како и да се зголемат менаџерските вештини на директорите.

Во моментот има неколку актуелни проекти кои се организирани од УСАИД, а тоа се проектите "Со читање до лидерство" и "Проект за професионален и кариерен развој на наставниците". Првиот проект има за цел подобрување на јазичните и математичките вештини кај учениците од почетните одделенија, зајакнување на педагошките вештини на наставниците и подигање на свеста кај целата заедница за важноста од јазична и математичка писменост. Овој проект го спроведува Фондацијата за образовни и културни иницијативи „Чекор по чекор“ во соработка со Бирото за развој на образованието и Државниот испитен центар. Активностите во проектот ќе се реализираат преку пет компоненти: 1. Проценка на јазична и математичка писменост; 2. Професионален развој; 3. Заедници за учење; 4. Дигитални ресурси за учење; 5. Вклучување на семејствата и заедницата;. Вториот проект за професионален и кариерен развој на наставниците започна со реализација декември 2012 година и треба да се реализира до јуни 2015.

Имплементатор на овој проект е Македонски центар за граѓанско образование (МЦГО), во соработка со Фондацијата „Чекор по чекор“. Преку активностите на проектот треба да се постигнат следните цели: Детална анализа на системот за професионален и кариерен развој на наставници; Каталог на основни професионални компетенции; Воспоставени процедури за имплементација на професионален и кариерен развој на наставниците; Шеми за финансирање на професионалниот развој на наставниците; Модел за кариерно унапредување на наставниците; итн.²⁴

Од големо значење за развој на истражувачката дејност во Р.Македонија има Бирото за развој на образованието, секторот за истражување во областа на образованието. Овој сектор врши "проучување на акциски истражувања поврзани со развојот на унапредувањето на воспитно – образовната работа, организира стручни и научни дискусии за истражување на актуелни теми и проблеми кај нас и во другите земји, изработува стратегии за развој на образованието и воспитанието, изготвува долгорочни планови за фундаментални истражувања во соработка со високо образовните установи во Република Македонија, ја организира и координира работата на стручните тимови кои работат на развојни истражувања, ја поттикнува примената на резултатите од истражувањата во областа на образованието, итн".²⁵

---

²⁴Извор: Фондацијата за образовни и културни иницијативи „Чекор по чекор“ – реализирани проекти и актуелни проекти, извадено од(http://www.stepbystep.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=93&Itemid=71&lang=mk), на 16.12.2013година.

²⁵Биро за развој на образованието, извадено од (<http://bro.gov.mk/?q=mk/sektor-za-istrazuvanje-vo-obrazovaniето>), на 14.12.2013година.

ВТОР ДЕЛ

МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

2.1 Предмет на истражувањето

➤ Предмет на истражувањето се методолошките специфики на истражувањата во училиница, од аспект на:

- предметот на истражување
- карактерот на истражувањата
- методи, техники и инструменти
- добиени резултати

➤ Предметот на истражување е проучуван и преку испитување на ставовите и мислењата на стручните соработници и наставниците од избраните основни училишта, во однос на:

- потребата од истражувања во училиница
- застапеноста на истражувањата во училиница
- оспособеноста на истражувачите за вршење на истражувања во училиница

2.2 Цел и карактер на истражувањето

Истражувањето има за цел да се добијат сознанија за истражувањата во училиница во однос на нивната застапеност, методолошките карактеристики и ставовите на училишниот кадар за нивната примена.

Ова истражување е од квалитативен и квантитативен карактер.

2.3 Задачи на истражувањето

1. да се испитаат ставовите на стручните соработници и наставниците во основното училиште во однос на потребата од истражувањата во училиница во функција на подобрување на педагошката практика

2. да се испита мислењето на стручните соработници и наставниците, во однос на застапеноста на истражувањата во училиницата во основното училиште

3. да се испита кој ги прави истражувањата во училница и дали училишниот кадар се чувствува доволно подготвен за активно планирање и имплементација
4. да се испитаат мислењата на стручните соработници и наставниците за потребата од дополнителна обука за примена на истражувањата во училница
5. да се испита кои видови на истражувања во училница се најкористени во нашите основни училишта
6. да се испита каква методологија се користи во истражувањата во училница

2.4 Хипотези на истражувањето

1. Истражувањата во училница не се доволно застапени во училишната практика
2. Наставниците не се чувствуваат во потполност оспособени за планирање и примена на истражувањата во училница
3. Постои изразен интерес кај училишниот кадар за професионалното усовршување во областа на методологијата на педагошките истражувања
4. Училишниот кадар смета дека примената на истражувањата во училница позитивно влијае врз унапредувањето на педагошката практика
5. Иницијалното образование во најголема мера влијае на стекнувањето истражувачки компетенции кај училишниот кадар

2.5 Примерок на истражувањето

Примерокот во ова истражување е примерок по проценка. Избрани се шест основни училишта од Р.Македонија во кои се интервјуирани одделенски наставници и стручните соработници. Анкетирани се 102 наставника и интервјуирани се 10 стручни соработници, од кои 6 педагози и 4 психолози.

Табела 1. Основна структура на примерокот за анкетавање

Општинско основно училиште	Место Општина	Број на анкетирани наставници
ООУ Димо Хаџи Димов	Карпош, Скопје	20
ООУ Благој Кирков	Велес	15
ООУ Св.Кирил и Методиј	Велес	20
ООУ Крсте Петков Мисирков	Радовиш	17
ООУ Никола Карев	Радовиш	15
ООУ Кочо Рацин	Куманово	15
Вкупно:		102

2.6 Методи, техники и инструменти на истражувањето

Во истражувањето доминира дескриптивниот метод, а се применија следниве техники:

1. Анализа на содржина
2. Анкетирање
3. Интервјуирање – полуструктурирано интервју
4. Скалирање

Со техниката анализа на содржина се добија информации за истражувањата во училища во нашите основни училишта, а преку техниката интервју и анкетирање се добија податоци за застапеноста на истражувањата во училища, аспектот на кој тие најчесто се однесуваат, кој ги врши овие истражувања, дали училишниот кадар има потешкотии при реализирањето, како и дали наставниците имаат потребата од дополнителна обука за зајакнување и проширување на своите компетенции.

Интервјуто беше полуструктурирано и се изведе во самите училишта кои беа избрани во примерокот. Наставниците беа анкетирани, со помош на анкетни листови. Анкетниот лист се состои од 17 прашања, од кои последното е со скала на проценка, а има 6 тврдења каде испитаниците требаше да кажат во кој степен се согласуваат со истото.

Добиените податоци се прикажани во табели и графикони на фреквенција.

ТРЕТ ДЕЛ

АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

3.1. Анализа и интерпретација на резултатите од прашалникот наменет за наставниците

Примената на прашалникот требаше да нè доведе до податоци за мислењата и ставовите на наставниците во нашите основни училишта, во однос на следните аспекти:

- Застапеноста на истражувањата во училница од страна на наставниците во нашите основни училишта
- Потребата од истражувањата во училница во функција на подобрување на педагошката практика
- Кој ги врши овие истражувања?
- Обученоста на наставниците (истражувачи) за планирање и примена на истражувањата во училница
- Улогата на иницијалното образование и професионален развој за стекнување на компетенциите на наставниците за примена на истражувањата во училница
- Потешкотии при реализирањето на истражувањата во училница
- Потребата од дополнителна обука за зајакнување и проширување на своите компетенции
- Видовите на истражувања, методи и техники кои најчесто се користат во истражувањата во училница и аспектите на кои тие се однесуваат

Анкетирањето е извршено во текот на октомври и ноември, 2013 година. Опфатени се 102 наставника од четири региони и шест основни училишта. Од наставниците – испитаници, 26,5% се дипломирани педагози, 66,6% се професори по одделенска настава, 6,9% се професори по предучилишна настава. Од нив, 32,3% се со до 10 години работно искуство, 48,1% од 10 до 20 години и 19,6% се со над 20 години работно искуство.

Табела бр.1а за стручното образование на наставниците од примерокот

Стручно образование на наставниците од примерокот	f	%
Дипломиран педагог	27	26,5%
Професор по одделенска настава	68	66,6%
Професор по предучилишна настава	7	6,9%
Вкупно:	102	100%

Табела бр.1б за должината на работното искуство на наставниците од примерокот

Работно искуство на наставниците од примерокот	f	%
До 10 години	33	32,3%
Од 10 до 20 години	49	48,1%
Над 20 години	20	19,6%
Вкупно:	102	100%

Можеме да заклучиме дека најголемиот дел од примерокот се професори по одделенска настава и се со работно искуство од 10 до 20 години.

Првото прашање од прашалникот се однесува на општото мислење на наставниците во однос на тоа дали истражувањата во училища (акционите истражувања) од страна на наставниците можат да помогнат во процесот на подобрување на педагошката практика.

Табела бр.1 Мислење од испитаниците во однос на прашањето: “Дали истражувањата во училища можат да помогнат во процесот на унапредување на педагошката практика?”

1. Дали истражувањата во училища можат да помогнат во процесот на унапредување на педагошката практика?	f	%
Да, можат	70	68,6%
Не, неможат	/	/
Делумно можат	32	31,4%
Вкупно:	102	100%

Графикон бр.1 Мислење од испитаниците во однос на прашањето: “Дали истражувањата во училища можат да помогнат во процесот на унапредување на педагошката практика?”

Од добиените податоци, може да се забележи дека најголем процент од испитаниците, односно 68,6% сметаат дека овие истражувања можат да го помогнат процесот на подобрување на педагошката практика, 31,4% сметаат дека делумно можат, а додека ниту еден од испитаниците не одговорил негативно,

односно дека овие истражувања не можат да го подобрат истиот. Можеме да заклучиме дека *општиот став на наставниците – истражувачи во нашите основни училишта е дека истражувањата во училница можат да придонесат за подобрување на целокупниот воспитно – образовен процес во Р.Македонија.*

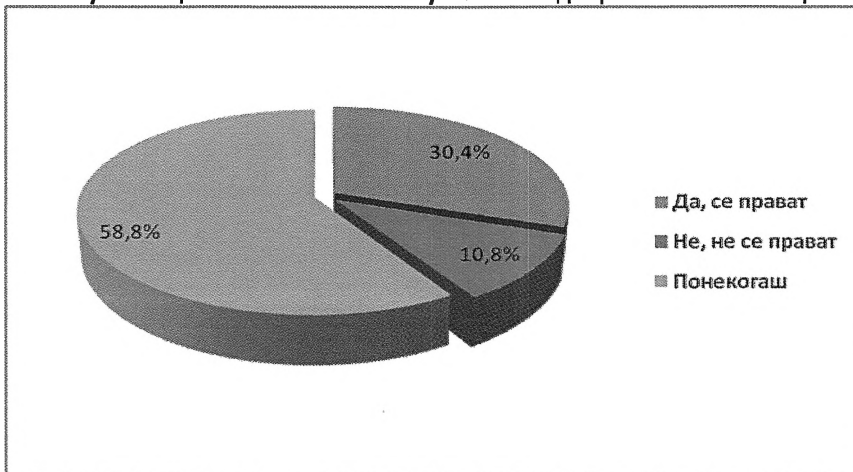
Со ова се потврдува хипотезата дека нашиот училишен кадар смета дека примената на истражувањата во училница позитивно влијае врз унапредувањето на педагошката практика.

Второто прашање од прашалникот се однесува на општото мислење на испитаниците во однос на тоа дали се прават овој вид истражувања во училница во нашите основни училишта од страна на наставниците.

Табела бр.2 Мислење од испитаниците во однос на прашањето: “Се прават ли овој вид истражувања во училница во нашите основни училишта од страна на наставниците?”

2. Се прават ли овој вид истражувања во училница во нашите основни училишта од страна на наставниците?	f	%
Да, се прават	31	30,4%
Не, не се прават	11	10,8%
Понекогаш	60	58,8%
Вкупно:	102	100%

Графикон бр.2 Мислење од испитаниците во однос на прашањето: “Се прават ли овој вид истражувања во училиница во нашите основни училишта од страна на наставниците?”

Можеме да забележиме дека 30,4% од испитаниците сметаат дека се прават овој вид на истражувања во нашите основни училишта од страна на наставниците, но, најголемиот дел од нив сметаат дека овие истражувања се прават само понекогаш, 10,8% сметаат дека не се прават воопшто. Можеме да заклучиме дека општото мислење на испитаниците, по однос на ова прашање е дека овој вид на истражувања се застапени, но во најголем дел училишта само повремено се применуваат. Со ова се докажува и хипотезата дека истражувањата во училиница не се доволно застапени во училишната практика.

Третото прашање е во директна поврзаност со второто и е од отворен тип, каде што се бараше од оние наставници кои одговориле негативно на второто прашање, да дадат коментар зошто мислат дека тоа е така, односно да дадат коментар/своје мислење.

Од вкупно 11 испитаници (одделенски наставници), кои сметаат дека не се вршат овој вид истражувања од страна на наставниците, само 6 дале свој коментар/мислење за овој проблем, односно навеле причина за нивниот одговор, и тоа:

- Недоволна заинтересираност на стручните кадри во нашата земја воопшто
- Немање доволно компетенции и свесност кај наставниците за нивната улога во целокупниот наставен процес

- Презафатеност на наставниците/немање време за дополнителни активности
- Немотивираност
- Недоволна обученост на наставниците за овие истражувања
- Немање доволно услови секогаш да се превземат вакви истражувања

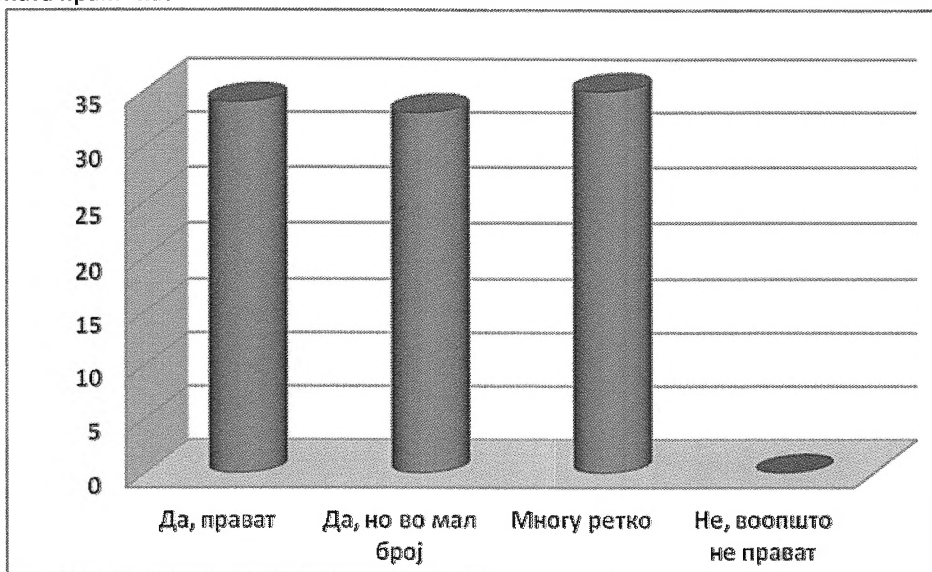
Забелешка: 5 испитаника кои одговориле негативно на прашањето, не ги навеле причините зошто мислат дека тоа е така.

Четвртото прашање пак, се однесува на општото мислење на испитаниците (одделенските наставници), дали наставниците во нивните училишта редовно ги практикуваат истражувањата во училница со цел да се подобри воспитно – образовната практика како во самото училиште, така и пошироко.

Табела бр.3 Мислење од испитаниците во однос на прашањето: “Дали наставниците од вашето училиште редовно ги практикуваат истражувања во училница со цел да се унапреди воспитно – образовната практика?”

4. Дали наставниците од вашето училиште редовно ги практикуваат истражувања во училница со цел да се унапреди воспитно – образовната практика?	f	%
Да, прават	34	33,3%
Да, но во мал број	33	32,4%
Многу ретко	35	34,3%
Не, воопшто не прават	/	/
Вкупно:	102	100%

Графикон бр.3 Мислење од испитаниците во однос на прашањето: “Дали наставниците од вашето училиште редовно ги практикуваат истражувања во училница со цел да се унапреди воспитно – образовната практика?”

Од 102 испитаника, 34 одговориле дека се прават истражувања од овој тип во нивните училишта од страна на нивните колеги, 33 одговориле дека се прават, но во мал број, додека пак 35 испитаника одговориле дека многу ретко се користат и прават овие истражувања. Никој од нив не одговорил дека воопшто не се прават.

Од самиот графикон, забележуваме дека *одговорите се со сличен број одговори, што доведува до заклучок дека се користат овој вид истражувања во нашите училишта, но сепак не е откриен степенот на нивната застапеност.*

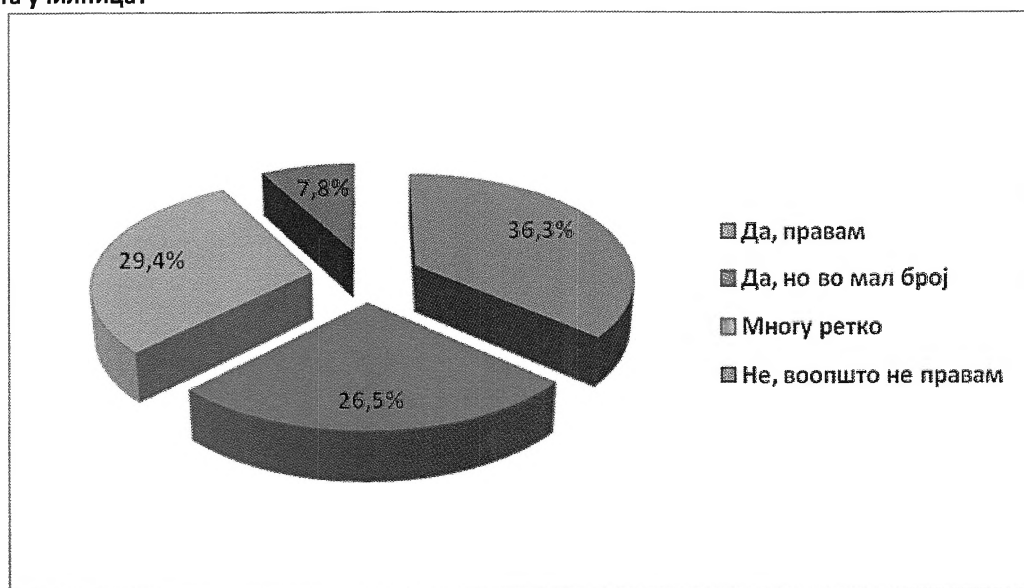
Забелешка: Во ова прашање и добиените одговори од страна на испитаниците, можно е да постои мала субјективност во одговорите, затоа што станува збор за нивни колеги, па затоа е можно да добиваме слични резултати на сите понудени одговори од ова прашање, а никој не одговорил дека воопшто не се прават овие истражувања во нивните училишта.

Следното прашање се однесува на тоа дали самите испитаници (одделенски наставници - истражувачи) прават истражувања во својата училница.

Табела бр.4 Одговори од испитаниците во однос на прашањето: “Дали Вие правите истражувања во вашата училница?”

5. Дали Вие правите истражувања во вашата училница?	f	%
Да, правам	37	36,3%
Да, но во мал број	27	26,5%
Многу ретко	30	29,4%
Не, воопшто не правам	8	7,8%
Вкупно:	102	100%

Графикон бр.4 Одговори од испитаниците во однос на прашањето: “Дали Вие правите истражувања во вашата училница?”

Од податоците во табелата/графиконот може да се забележи дека најголем процент од испитаниците (наставници), односно 36,3% одговориле дека прават истражувања од овој вид во својата училница, потоа 29,4% одговориле дека прават, но многу ретко и 26,5% дека прават, но во мал број. Додека пак, 7,8% од испитаниците одговориле дека воопшто не прават од овој вид. Од осумте наставници кои одговориле дека не прават истражувања во училница, двајца

дадоа и свој коментар, и тоа: едниот наставник како причина ги истакна недоволните компетенции за дизајнирање на ваков вид истражување, додека па другиот наставник нагласил во коментар дека наставниците во нашите основни училишт се презафатени со многу обврски и дека немаат доволно време за овој вид активности.

Со добиените податоци од претходните две прашања, повторно се потврдува хипотезата дека истражувањата во училница не се доволно застапени во училишната практика. Наставниците ги прават истражувањата, но многу ретко или во мал број.

Шестото прашање од прашалникот се надоврзува на предходното прашање, односно наставниците требаше да истакнат, доколку прават истражувања во својата училница на кој аспект најчесто се однесуваат тие.

Табела бр.5 Одговори од испитаниците во однос на прашањето: “Доколу правите од овој вид на истражувања во вашата училница, на кој аспект најчесто се однесуваат тие?”

б. Доколу правите од овој вид на истражувања во вашата училница, на кој аспект најчесто се однесуваат тие?	f	%
Организација на активностите	38	37,3%
Просторните и материјалните услови во училницата	12	11,8%
Успехот на учениците (постигнатите резултати од наставата)	52	50,9%
Друго	/	/
Вкупно:	102	100%

Графикон бр.5 Одговори од испитаниците во однос на прашањето : “Доколу правите од овој вид на истражувања во вашата училница, на кој аспект најчесто се однесуваат тие?”

Се забележува дека повеќе од половина испитаници, односно 50,9% одговориле дека истражувањата кои биле преземени најчесто се однесувале на успехот на учениците, односно на постигнатите резултати од наставата во текот на учебната година. На второ место, односно 37,3% се застапени истражувањата кои се однесуваат за организацијата на активностите кои се превземаат во училницата и најмалку застапени со 11,8% се истражувањата кои се однесуваат на просторните и материјалните услови во училницата.

Забелешка: Осумте испитаници кои на претходното прашање одговориле дека воопшто не прават истражувања во својата училница, на ова прашање шест од нив одговориле дека превземените истражувања најчесто се однесуваат на успехот на учениците, додека пак другите двајца одговориле дека се однесуваат на организацијата на активностите.

Следното прашање е од отворен тип и гласи: “Кои видови истражувања во училница најчесто ги користите со цел да ја подобрите работната атмосфера во училницата? (Наведете ги и кои техники и методи ги користите Пр.набљудување, разговор, тестирање, студија на случај, анализа на интеракција во училница, анализа на просторот во училницата и сл.)”

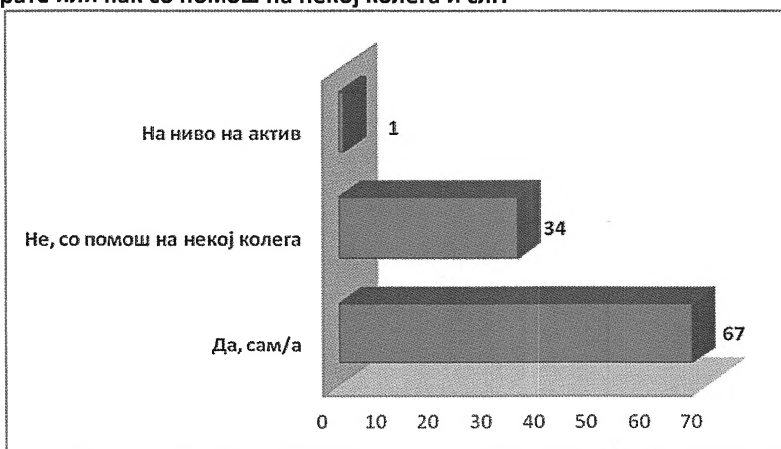
Од 102 испитаника (одделенски наставници - истражувачи), на прашањето одговориле 82 испитаника, додека пак 20 не дале одговор на ова прашање. Од тие кои дале отворен одговор, најголем процент од нив како најкористени техники и методи ги истакнале тестирањето, набљудувањето и разговорот, додека пак само 15 наставника истакнале дека користат студија на случај и 16 дека користат анализа на интеракција во училница, како и анализа на просторот во училницата. Од ова можеме да заклучиме дека *наставниците во нашите училишта најчесто го користат набљудувањето како основна техника на истражување во своите училници, потоа следат тестирањето и разговорот. Поретко се користат студијата на случај, анализата на интеракција во училницата и анализата на просторот во училницата.*

Осмото прашање од анкетниот лист се однесува на тоа дали испитаниците кои прават истражувања во училница, истите ги организираат и спроведуваат сами или пак со помош на некои колеги и сл.

Табела бр.6 Одговори од испитаниците во однос на прашањето: “Дали истражувањата сами ги организирате или пак со помош на некој колега и сл.?”

8. Дали истражувањата сами ги организирате или пак со помош на некој колега и сл.?	f	%
Да, сам/а	67	65,7%
Не, со помош на некој колега	34	33,3%
На ниво на актив	1	1%
Вкупно:	102	100%

Графикон бр.6 Одговори од испитаниците во однос на прашањето: “Дали истражувањата сами ги организирате или пак со помош на некој колега и сл.?”

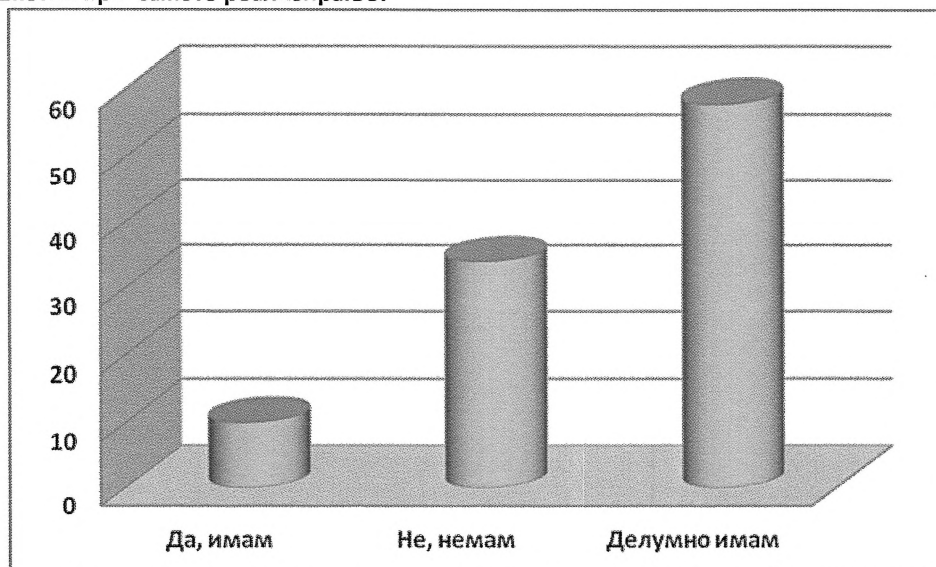
Од добиените податоци кои јасно се прикажани на графиконот, се забележува дека најголемиот дел од наставниците/испитаници (65,7%), истражувањата во училишта ги организираат и спроведуваат сами според своите потреби и проблеми во училиштата, додека пак 33,3% одговориле дека истражувањата ги организираат со помош на некој колега. Само еден од испитаниците одговорил дека истражувањата ги организираат на ниво на актив.

Следното прашање се надоврзува на претходното и се однесува на тоа дали самите наставници имаат одредени потешкотии при самото реализирање на истражувањата во училишта.

Табела бр.7 Одговори од испитаниците во однос на прашањето: “Имате ли одредени потешкотии при самото реализирање?”

9. Имате ли одредени потешкотии при самото реализирање?	f	%
Да, имам	10	9,8%
Не, немам	34	33,3%
Делумно имам	58	56,9%
Вкупно:	102	100%

Графикон бр.7 Одговори од испитаниците во однос на прашањето: “Имате ли одредени потешкотии при самото реализирање?”

Повеќе од половина испитаници, односно 56,9% одговориле дека при реализирањето на истражувањата во училища имаат потешкотии, но делумно, додека пак 9,8% од нив имаат потешкотии. Од испитаниците 33,3% одговориле дека немаат потешкотии при реализирање на истите. Со овие податоци можеме да заклучиме дека и покрај тоа што одредени наставници ги користат истражувањата во училища со цел разрешување на одредени проблеми или пак подобрување на самата работа во училищата, сепак повеќето имаат одредени потешкотии при организирањето и спроведувањето на истите.

Десеттото прашање е надополнување на претходното, од одговорен тип е, и гласи: “Доколку при реализирањето и организирањето на овие истражувања имате одредени потешкотии, на кој аспект најчесто се однесуваат тие?”. Од 68 испитаници кои на претходното прашање одговориле дека при реализирањето на овие истражувања имаат или пак делумно имаат потешкотии, само 30 дале одговор на кој аспект најчесто се однесуваат тие, како најчести одговори се: проблеми со дизајнирањето на самото истражување, проблеми со средувањето на

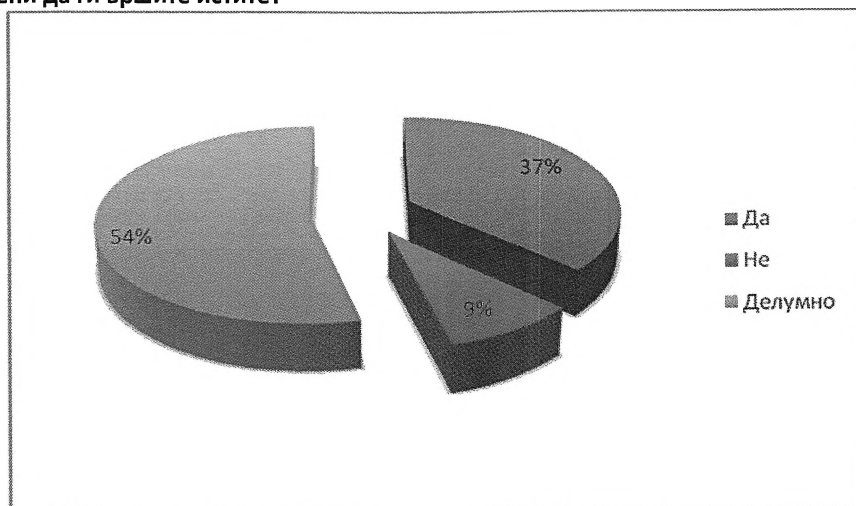
податоците од квалитативен карактер, потешкотии при употребување на одредени техники и методи поради недостиг на одредени компетенции.

Единаесеттото прашање се однесува на тоа дали испитаниците (одделенски наставници - истражувачи) се чувствуваат доволно подготвени да ги вршат истражувањата во училница.

Табела бр.8 Одговори од испитаниците во однос на прашањето: “Се чувствувате ли доволно подготвени да ги вршите истите?”

11. Се чувствувате ли доволно подготвени да ги вршите истите?	f	%
Да	38	37,3%
Не	9	8,8%
Делумно	55	53,9%
Вкупно:	102	100%

Графикон бр.8 Одговори од испитаниците во однос на прашањето: “Се чувствувате ли доволно подготвени да ги вршите истите?”

Од 102 испитаника, 38 се чувствуваат доволно подготвени да ги вршат овие истражувања, додека пак 55 се делумно подготвени. Само 9 испитаника од нашиот примерок одговориле дека не се чувствуваат доволно подготвени да ги реализираат овие истражувања. Со ова може да се заклучи дека *најголемиот процент од испитаниците не се чувствуваат целосно подготвени за реализација на истите*, а со ова се докажува и втората хипотеза на истражувањето дека наставниците не се чувствуваат во потполност оспособени за планирање и примена на истражувањата во училища.

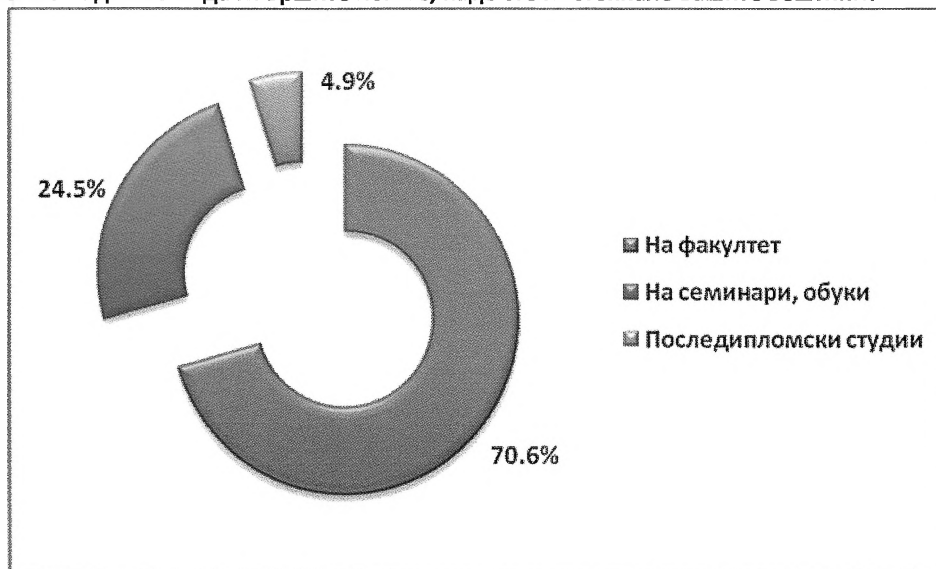
Во следните прашања ќе дознаеме дали наставниците посетувале некоја обука/семинар, дали сакаат да присуствуваат на дополнителна обука за стекнување на дополнителни компетенции и сл.

Дванаесетото прашање се однесува на тоа каде испитаниците ги стекнале своите компетенции, доколку се чувствуваат доволно подготвени за организирање и реализација на истражувања во училища. Прашањето гласеше: “Доколу сметате дека сте доволно подготвени да ги вршите истите, каде сте ги стекнале вашите вештини?”

Табела бр.9 Одговори од испитаниците во однос на прашањето: “Доколу сметате дека сте доволно подготвени да ги вршите истите, каде сте ги стекнале вашите вештини?”

12. Доколу сметате дека сте доволно подготвени да ги вршите истите, каде сте ги стекнале вашите вештини?	f	%
На факултет	72	70,6%
На семинари, обуки (наведете преку кој проект биле реализирани обуките или кој ги реализирал)	25	24,5%
Последипломски студии (наведете на која студиска програма)	5	4,9%
Вкупно:	102	100%

Графикон бр.9 Одговори од испитаниците во однос на прашањето: “Доколу сметате дека сте доволно подготвени да ги вршите истите, каде сте ги стекнале вашите вештини?”

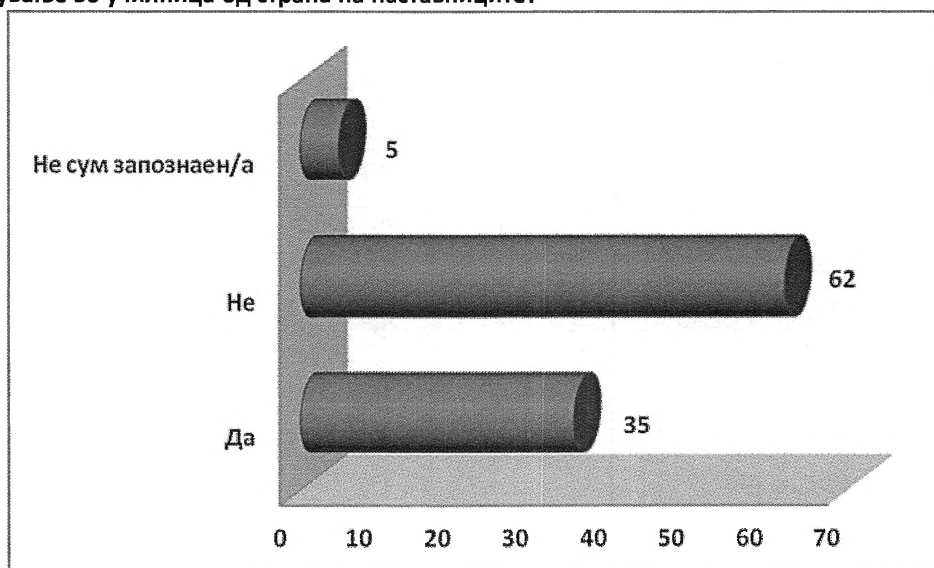
Можеме да забележиме дека најголем процент од испитаниците, дури 70,6% своите компетенции ги стекнале на факултет додека студирале. На семинари и обуки, ги стекнале 24,5%, но ни еден од испитаниците не навел преку кој проект биле реализирани или пак кој ги реализирал проектите и семинарите, и покрај тоа што беше наведено да се наведат реализаторите. Додека пак 4,9% од испитаниците, односно 5 испитаника навеле дека своите компетенции ги стекнале на последипломски студии, од кој тројца на студиската програма педагошки науки при Филозофскиот факултет во Скопје, а двајца на програмата за менаџмент во образование.

Следното прашање од прашалникот се однесува на тоа дали училиштето во кое работат испитаниците, спроведувало некакви обуки за како правилно да се организира и спроведе истражување во училница од страна на наставниците. Прашањето гласи: “Дали училиштето во кое работите до сега спроведувало обуки за како правилно да се организира и спроведе истражување во училница од страна на наставниците?”

Табела бр.10 Одговори од испитаниците во однос на прашањето: “Дали училиштето во кое работите до сега спроведувало обуки за како правилно да се организира и спроведе истражување во училница од страна на наставниците?”

13. Дали училиштето во кое работите до сега спроведувало обуки за како правилно да се организира и спроведе истражување во училница од страна на наставниците?	f	%
Да	35	34,3%
Не	62	60,8%
Не сум запознаен/а	5	4,9%
Вкупно:	102	100%

Графикон бр.10 Одговори од испитаниците во однос на прашањето: “Дали училиштето во кое работите до сега спроведувало обуки за како правилно да се организира и спроведе истражување во училница од страна на наставниците?”

Од добиените податоци од ова прашање, каде 62 испитаника одговориле негативно, можеме да увидиме дека до сега во нашите училишта не се вршеле доволно обуки за како правилно да се организира и спроведе едно истражување

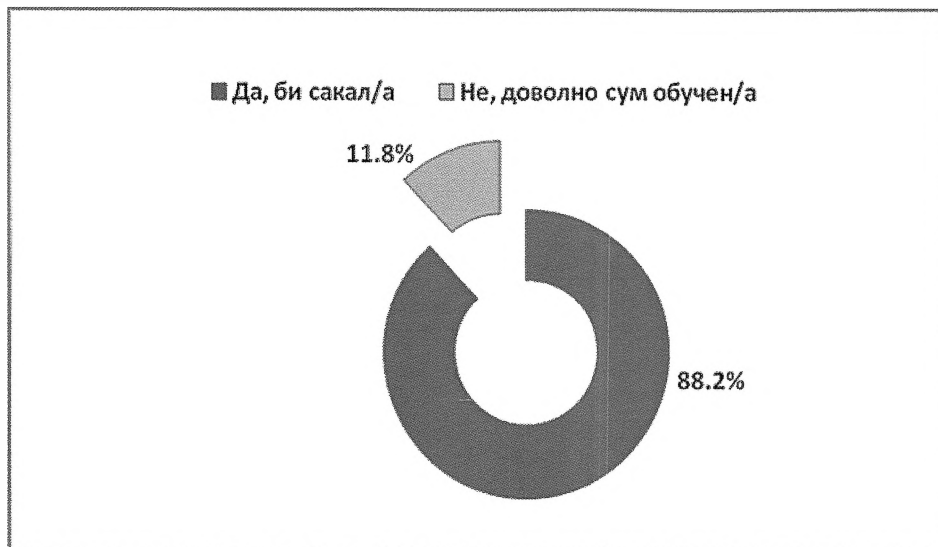
во училиница (акционо истражување) од страна на наставниците. 5 испитаника нагласиле дека незнаат или пак не се запознаени со тоа. Додека пак 35 испитаника одговориле дека во нивните училишта се вршени обуки од овој вид, но никој од нив не навел точно за која обука станува збор (ниту во претходното прашање). Оттука, се претпоставува дека доколку почесто се организираат обуки и семинари од оваа област во нашите основни училишта, наставниците нема да имаат потешкотии при реализирање и организирање на овие истражувања.

Следното прашање во прашалникот е како надоврзување на претходното, и гласи: “Ќе ви биде ли добродојдена дополнителна обука за користење на истражувањата во училиница? Дали би сакале да учествувате на оваква обука со цел да стекнете или да ги проширите вашите познавања од оваа област?”

Табела бр.11 Одговори од испитаниците во однос на прашањето: “Ќе ви биде ли добродојдена дополнителна обука за користење на истражувањата во училиница? Дали би сакале да учествувате на оваква обука со цел да стекнете или да ги проширите вашите познавања од оваа област?”

14. Ќе ви биде ли добродојдена дополнителна обука за користење на истражувањата во училиница? Дали би сакале да учествувате на оваква обука со цел да стекнете или да ги проширите вашите познавања од оваа област?	f	%
Да, би сакал/а	90	88,2%
Не, доволно сум обучен/а	12	11,8%
Вкупно:	102	100%

Графикон бр.11 Одговори од испитаниците во однос на прашањето: “Ќе ви биде ли добродојдена дополнителна обука за користење на истражувањата во училница? Дали би сакале да учествувате на оваква обука со цел да стекнете или да ги проширите вашите познавања од оваа област?”

88% од испитаниците имаат позитивен став кон ова прашање, односно сакаат дополнителни обуки за користење на овие истражувања со цел да ги зголемат и прошират своите компетенции во однос на оваа област која е многу битна во педагошката практика. Со овие податоци се добива зелено светло за организирање на овој вид обуки во сите наши основни училишта, како и за поттикнување на иницијатива за реализирање на истите. Само 11,8%, односно 12 испитаника од нашиот примерок сметаат дека доволно се обучени во оваа област и дека немаат потреба од дополнителни обуки. Во однос на овие податоци, се поврдува и хипотезата дека постои изразен интерес кај училишниот кадар за професионално усовршување во областа на методологијата на педагошките истражувања.

Петнаесеттото прашање е од отворен тип и се однесува на испитаниците кои сакаат да учествуваат во дополнителна обука, поточно да наведат од која област би сакале да биде истата. Од 90 испитаника кои сакаат дополнителна обука, 65 одговориле на ова прашање, а како најчести одговори се следните:

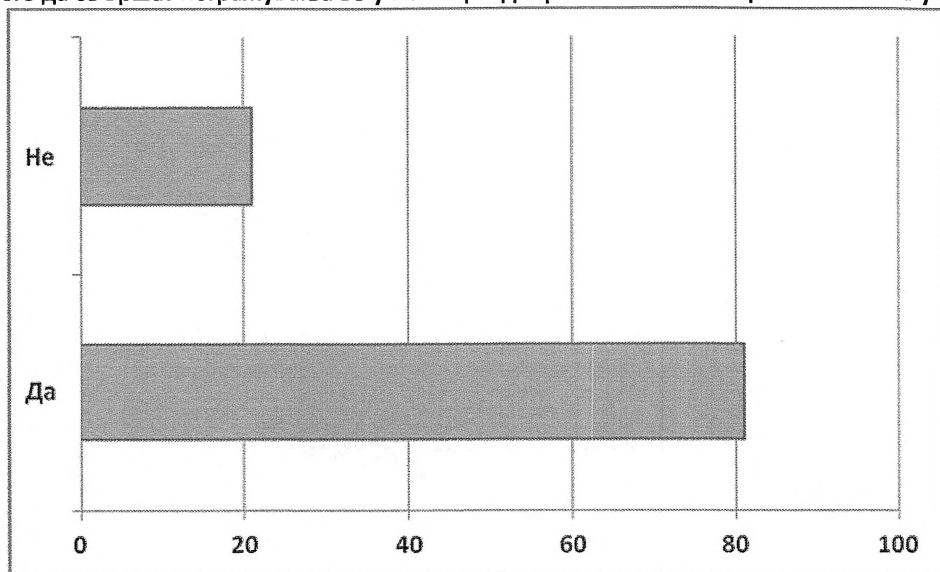
- Дизајнирање на истражување во училница
- Техники за следење на учениците
- Техники за истражување во училница
- Современи методи на истражувања во училница (примери и практична работа)
- Обука за користење на акоционите истражувања од страна на наставниците во основните училишта
- Анализирање на постигнатите резултати од наставата
- Било која обука ќе ни биде добродојдена

Шеснаесеттото прашање се однесува на мислењето на испитаниците за тоа дали треба почесто да се вршат истражувања во училница од страна на наставниците во нашите основни училишта. На ова прашање ги добивме следните одговори:

Табела бр.12 Ставови од испитаниците во однос на прашањето: “Сметате ли дека треба почесто да се вршат истражувања во училница од страна на наставниците во нашите училишта?”

16.Сметате ли дека треба почесто да се вршат истражувања во училница од страна на наставниците во нашите училишта?	f	%
Да	81	79,4%
Не	21	20,6%
Вкупно:	102	100%

Графикон бр.12 Ставови од испитаниците во однос на прашањето: “Сметате ли дека треба почесто да се вршат истражувања во училиница од страна на наставниците во нашите училишта?”

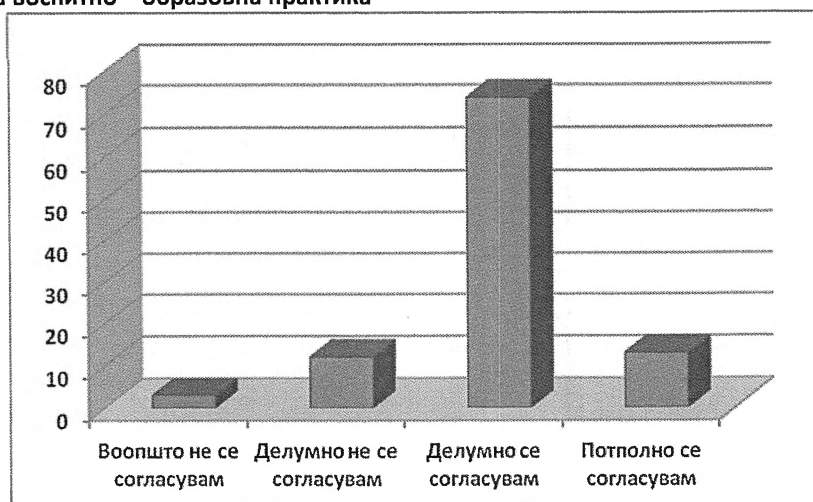
Од прикажаните резултати, повеќе од јасно е дека најголем процент од испитаниците сметаат дека треба почесто да се вршат истражувања во училиница во нашите основни училишта, бидејќи тие се битен дел од педагошката практика, кои исто така можат да придонесат за унапредување на целокупниот воспитно – образовен процес во нашата земја.

Последното прашање во прашалникот беше табела со дадени низа тврдења поврзани со истражувањата во училища, каде испитаниците требаше да дадат свое мислење, односно до кој степен се согласуваат со дадените изјави. Во табелата имаше шест тврдења и се добија следните резултати:

Табела бр.13 Ставови од испитаниците во однос на тврдењето: “Единствено со помош на истражувањата во училища (спроведени од страна на наставниците), може да се подобри целокупната воспитно – образовна практика”

Единствено со помош на истражувањата во училища (спроведени од страна на наставниците), може да се подобри целокупната воспитно – образовна практика	f	%
Воопшто не се согласувам	3	2.9%
Делумно не се согласувам	12	11.8%
Делумно се согласувам	74	72.6%
Потполно се согласувам	13	12.7%
Вкупно:	102	100%

Графикон бр.13 Ставови од испитаниците во однос на тврдењето: “Единствено со помош на истражувањата во училища (спроведени од страна на наставниците), може да се подобри целокупната воспитно – образовна практика”

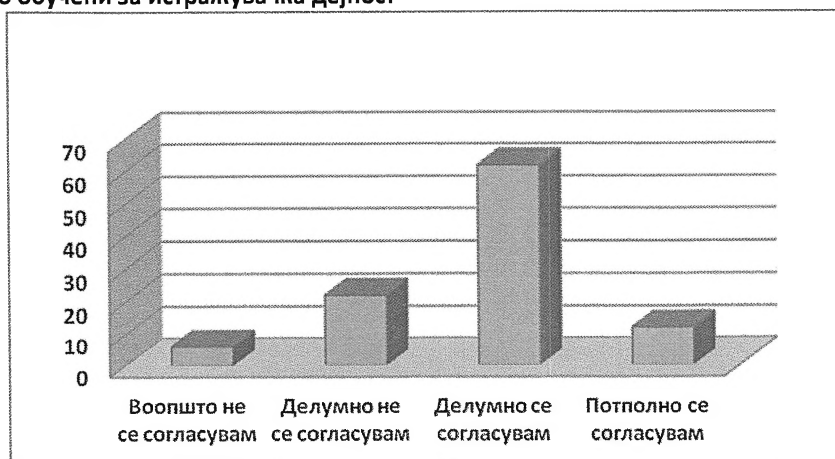

Можеме да увидиме дека најголемиот процент испитаници, односно 72,6% одговориле дека делумно се согласуваат со ова тврдење, додека пак 12,7% потпоно се согласуваат. Што значи дека *повеќето од испитаниците се согласуваат дека истражувањата во училица превземени од страна на наставниците можат да ја подобрат образовната практика*. Воопшто не се согласуваат со ова тврдење само тројца испитаници, односно 2,9% и делумно не се согласуваат 12 испитаници, односно 11,8%.

Табела бр.14 Ставови од испитаниците во однос на тврдењето: “Во Р.М наставниците се доволно обучени за истражувачка дејност”

Во Р.М наставниците се доволно обучени за истражувачка дејност	f	%
Воопшто не се согласувам	6	5,8%
Делумно не се согласувам	22	21,6%
Делумно се согласувам	62	60,8%
Потполно се согласувам	12	11,8%
Вкупно:	102	100%

Графикон бр.14 Ставови од испитаниците во однос на тврдењето: “Во Р.М наставниците се доволно обучени за истражувачка дејност”

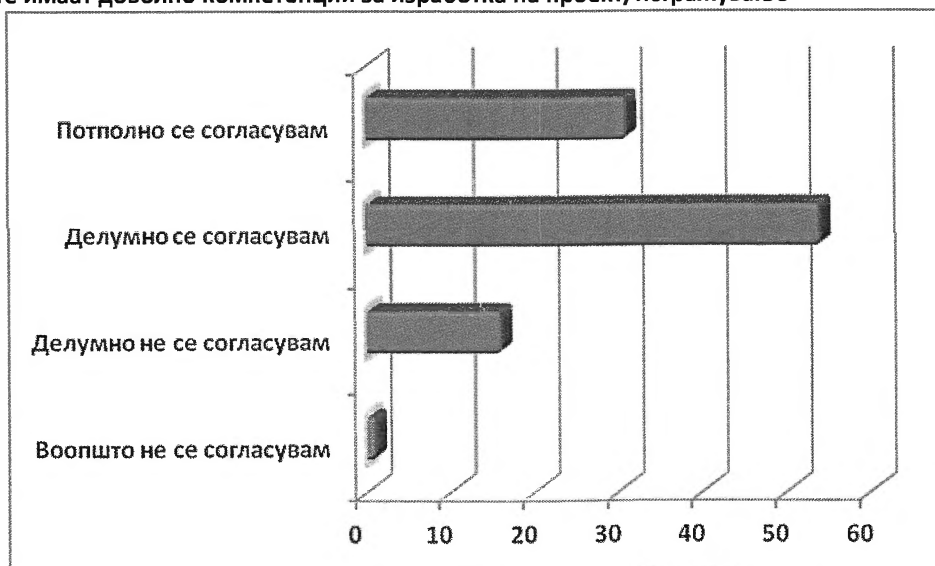

60,8% од испитаниците делумно се согласуваат дека во Р.Македонија наставниците се доволно обучени за истражувачка дејност, а 11,8% потполно се согласуваат со ова тврдење. Додека пак 5,8% не се согласуваат воопшто и 21,6% делумно не се согласуваат.

Табела бр.15 Ставови од испитаниците во однос на тврдењето: “Вработените во нашето училиште имаат доволно компетенции за изработка на проект/истражување”

Вработените во нашето училиште имаат доволно компетенции за изработка на проект/истражување	f	%
Воопшто не се согласувам	1	1%
Делумно не се согласувам	16	15,7%
Делумно се согласувам	54	52,9%
Потполно се согласувам	31	30,4%
Вкупно:	102	100%

Графикон бр.15 Ставови од испитаниците во однос на тврдењето: “Вработените во нашето училиште имаат доволно компетенции за изработка на проект/истражување”

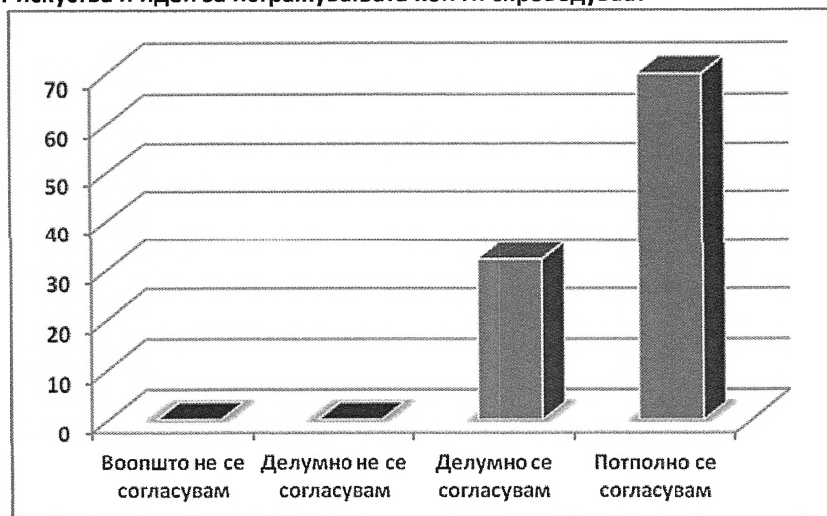
Во ова тврдење, трето по ред, испитаниците во најголем процент го одбрале степенот на согласување - делумно се согласувам и потполно се согласувам, што е

малку спротивно на претходните дадени одговори во претходните прашања каде најголем процент на испитаниците имаат одговорено дека делумно се подготвени да ги вршат овие истражувања и дека имаат одредени потешкотии при реализација и организација на истите.

Табела бр.16 Ставови од испитаниците во однос на тврдењето: “Наставниците треба почесто да разменуваат искуства и идеи за истражувањата кои ги спроведуваат”

Наставниците треба почесто да разменуваат искуства и идеи за истражувањата кои ги спроведуваат	f	%
Воопшто не се согласувам	/	/
Делумно не се согласувам	/	/
Делумно се согласувам	32	31,4%
Потполно се согласувам	70	68,6%
Вкупно:	102	100%

Графикон бр.16 Ставови од испитаниците во однос на тврдењето: “Наставниците треба почесто да разменуваат искуства и идеи за истражувањата кои ги спроведуваат”

Од графиконот јасно се гледа дека сите од испитаниците се согласуваат дека наставниците во нашите основни училишта треба почесто да разменуваат идеи и искуства за истражувањата кои ги спроведуваат во своите

училници/училишта. 68,6% потполно се согласуваат, а 31,4% делумно се согласуваат. Со ова се забележува дека самите наставници се отворени за нови искуства и идеи, односно да се стекнуваат со нови знаења и да ги надоградуваат своите компетенции за истражувачката дејност во областа на образованието. Со податоците добиени од ова тврдење и од следните две тврдења, повторно се докажува хипотезата дека постои изразен интерес кај училишниот кадар за професионалното усовршување во областа на методологијата на педагошките истражувања.

Табела бр.17 Ставови од испитаниците во однос на тврдењето: “Наставниците сакаат да се организираат семинари и обуки за истражувања во училиница со цел да ги подобрат своите професионални компетенции”

Наставниците сакаат да се организираат семинари и обуки за истражувања во училиница со цел да ги подобрат своите професионални компетенции	f	%
Воопшто не се согласувам	/	/
Делумно не се согласувам	3	2,9%
Делумно се согласувам	46	45,1%
Потполно се согласувам	53	52%
Вкупно:	102	100%

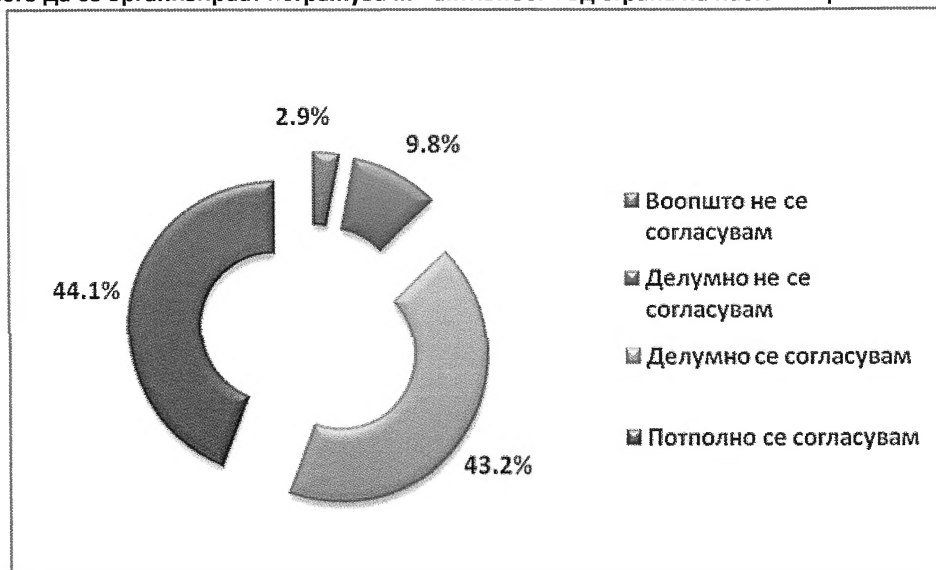
Следниве податоци повторно укажуваат на заинтересираност од страна на нашите наставниците за стекнување на дополнителни компетенции во оваа област со цел да ги подобрат своите професионални знаења. 53 испитаника потполно се согласуваат со ова тврдење, додека пак 46 испитаника делумно се согласуваат. Само тројца испитаника делумно не се согласуваат. Но, без разлика на овие 2,9%, за пофалба е процентот/бројот на испитаници кои се отворени за соработка и

учествување во обуки и семинари посветени за истражувачката дејност во образованието.

Табела бр.18 Ставови од испитаниците во однос на тврдењето: “Нашето училиште има потреба од почесто да се организираат истражувачки активности од страна на наставниците”

Нашето училиште има потреба од почесто да се организираат истражувачки активности од страна на наставниците	f	%
Воопшто не се согласувам	3	2,9%
Делумно не се согласувам	10	9,8%
Делумно се согласувам	44	43,2%
Потполно се согласувам	45	44,1%
Вкупно:	102	100%

Графикон бр.17 Ставови од испитаниците во однос на тврдењето: “Нашето училиште има потреба од почесто да се организираат истражувачки активности од страна на наставниците”

И во ова тврдење, најголем процент од испитаниците се согласуваат дека нивното училиште има потреба од почесто да се организираат истражувачки активности од страна на наставниците.

3.2 Анализа и интерпретација на резултатите од интервјуто наменето за стручните соработници (педагози и психолози)

Интервјуто се одвиваше во најдобар ред и во пријатна атмосфера. Интервјуирани беа 10 стручни соработници од избраните училишта, од кои 6 педагози и 4 психолози. Од шест педагози, четворица се со работно искуство над 20 години, а двајца се со од 10 до 20 години. Сите интервјуирани психолози се со работно искуство од 10 до 20 години.

Од интервјуто, кое беше наменето за стручните соработници (педагози и психолози) и спроведено во одбраните основни училишта кои ни се во примерокот на ова истражување, ги добивме следниве резултати:

- Во однос на прашањето *“Дали истражувањата во училница од страна на наставниците можат да помогнат во процесот на унапредување на педагошката практика?”*, сите интервјуирани педагози и психолози одговорија потврдно, односно дека овие истражувања можат да помогнат во процесот на унапредување на практиката. Еден од стручните соработници (педагог), нагласи дека овие истражувања се и од големо значење во професионалниот развој на целокупниот образовен кадар. И овие одговори одат во прилог на хипотезата дека примената на истражувањата во училница позитивно влијае врз унапредувањето на педагошката практика.
- На прашањето *“Се прават ли истражувања во училница во нашите основни училишта и кој најчесто ги прави (дали наставниците во вашето училиште прават од овој вид истражувања)?”*, девет од стручните соработници одговорија дека многу ретко се прават овој вид на истражување, а со тоа се потврдува и хипотезата дека истражувањата во училница не се доволно застапени во училишната практика. Само еден од

нив, педагог со над 20 години работно искуство, укажа на тоа дека наставниците секојдневно прават истражувања, но дека понекогаш и не се свесни дека тие истражуваат, како и дека ретко даваат извештаи за истите. Тој смета дека самите наставници не се доволно информирани во истражувачката област.

- На следното прашање, *“Дали кадрите кои ги прават истражувањата во училиница се доволно обучени или пак сметате дека им е потребна дополнителна обука за користење на истите?”*, осум од интервјуираните стручни соработници одговорија дека наставниците имаат одредени компетенции за истражување, но дека за овој вид истражувања им се потребни и дополнителни обуки. Знаењата кои ги имаат треба постојано да се надоградуваат, а за таа цел најголем дел од нив даваат и апел за организирање на овој вид обуки во нивните училишта, со ова се докажува и хипотезата дека постои изразен интерес кај училишниот кадар за професионално усовршување во областа на методологијата на педагошките истражувања. Еден од психолозите наведе дека наставниците треба почесто да разменуваат искуства помеѓу себе, извештаите кои ги добиваат од нивните истражувања да не ги чуваат само за себе, бидејќи на тој начин не може да се добие никаков напредок во работата. Додека пак, еден од педагозите со над 20 години работно искуство смета дека кадрите во Р.Македонија се делумно спремни и дека не се доволно запознаени со истражувањата во училиница, како и дека сеуште не се свесни за значењето на педагошките истражувања.
- Следното прашање гласеше: *“Кои истражувања во училиница се најкористени во нашата образовна практика?”*. На ова прашање имаше различни одговори. Шестмина од интервјуираните укажуваат дека видот на истражување зависи од самиот момент, во зависност од потребата.

Другите четворица пак, укажуваат дека најчести истражувања се истражувањата за успехот на учениците во тековните периоди, причините за изостаноци, најпродуктивните начини на работа, методи и сл.

ЧЕТВРТИ ДЕЛ

ЗАКЛУЧНИ СОЗНАНИЈА И ПРЕПОРАКИ

4.1 Заклучни сознанија и препораки

Успешен наставник се станува само со континуиран професионален развој и учење, а истражувањата во училиница се од големо значење во овој процес. Овие истражувања претставуваат процес во кои се вклучени наставниците (практичари), кои имаат за цел унапредување и иновирање на воспитно – образовната практика. Тие се толку моќни и корисни, што и најмалиот обид може да даде огромни резултати, всушност тие имаат големо значење за подобрување на воспитно-образовна практика и доколку правилно се употребуваат, може навремено да се откријат недостатоците во практиката и да се исправат без да остават никакви последици.

Преку ова истражување добивме податоци и сознанија за истражувањата во училиница кои се превземаат од страна на одделенските наставници во нашите основни училишта, поточно, за тоа дали се вршат овие истражувања, дали наставниците се доволно подготвени за нивно организирање и спроведување, дали имаат одредени потешкотии и на кој аспект најчесто се однесуваат.

Наидовме на позитивен став од страна на наставниците и стручните соработници во однос на потребата и неопходноста за вршење на овој вид истражувања. Од добиените податоци дојдовме до заклучок дека во нашите основни училишта, најголемиот дел од наставниците ги вршат овој вид истражувања, но повремено и само за одредени аспекти. Во однос на нивните истражувачки компетенции, 70,6% се изјаснија дека ги имаат стекнато на факултет во своето иницијално образование. Поголем дел од испитаниците имаат одредени потешкотии при организацијата и реализацијата на сопствените истражувања, и најчесто сами ги организираат. Висок е процентот на испитаници (88,2%) кои имаат потреба од дополнителна обука за организација и реализација на акционите истражувања со цел да стекнат нови знаења и вештини, како и да ги споделат сопствените искуства со другите наставници. Скоро две третини од испитаниците одговорија дека до сега во нивните училишта не е одржана обука од оваа област.

Во досегашните реализирани истражувања, најчесто (50,9%), за предмет на проучување го имале успехот на учениците, односно постигнатите резултати од наставата во текот на учебната година, потоа 37,3% од испитаниците за предмет на проучување ја имале организацијата на активностите и 11,8%, просторните и материјалните услови во училницата. Најчесто користени техники на истражување од страна на наставниците се набљудувањето, тестирањето и разговорот.

Со оглед на добиените податоци, ова истражување треба да допринесе што почесто да се вршат истражувања во училница кај нас во Р.Македонија.

Препораки кои следуваат во врска со ова истражување се следниве:

- Поголема застапеност на методологијата на педагошките истражувања во студиските програми на наставничките факултети (иницијално образование)

Во однос на ова, главен апел се дава до наставничките факултети кои го подготвуваат идниот наставен кадар (наставници, воспитувачи, педагози итн.) да го зголемат фондот на часови во областа на методологијата на педагошките истражувања, со цел идните наставници да се стекнат со поголеми знаења и компетенции. Односно, поголем акцент да се стави на обучувањето на наставниот кадар за истражувачка дејност во педагошката област.

- Зголемување на фондот на часови за практична работа на наставничките факултети

Оваа препорака се однесува на тоа дека наставничките факултети треба да придадат поголемо значење на практичната работа, со која би се овозможило уште во текот на студирањето, идните наставници да се стекнат со поголеми практични вештини за истражувачка дејност во педагошката област. Со тоа би се овозможил успешен професионален старт на нашите идни наставници.

➤ **Постојано организирање на обуки и семинари во нашите училишта за развој на истражувачките компетенции на постоечкиот училишен кадар**

Неопходно е и самите училишта да поттикнуваат разни видови обуки, за континуиран професионален развој на веќе постоечкиот училишен кадар.

ПЕТТИ ДЕЛ

БИБЛИОГРАФИЈА

БИБЛИОГРАФИЈА

1. Адамческа, С. (1996), *Активна настава*, Скопје: Легис
2. Ангелоска-Галевска, Н. (1998), *Квалитативни истражувања во воспитанието и образованието*, Битола: Киро Дандаро.
3. Ангелоска-Галевска, Н. *Техниката интервју во квалитативните истражувања* (интерен материјал за студентите)
4. Ангелоска-Галевска, Н. (2010), *Планирање на научно истражување*, (интерен материјал)
5. Airasian, W.P, *Classroom Assessment: Concepts and Applications* – збирка преведени поглавја на тема “Оценување во наставата”, Оценување во училишта, USAID
6. Bakovljević, M. (1997), *Osnovi metodologije pedagoških istraživanja*, Beograd: Naučna knjiga
7. Биро за развој на образованието, извадено од (<http://bro.gov.mk/?q=mk/sektor-za-istrazuvanje-vo-obrazovaniето>), на 14.12.2013 година
8. Carter, V. (1967). *Metode istraživanja u pedagogiji, psihologiji i sociologiji*, Rijeka: Otokar Kersovani
9. Congdon, P. (1978), *Basic principles of sociometry*, Association of Education Psychologists Journal, 4(8)
10. Delmont, S. (1983), *Interaction in the classroom*, London: Methuen
11. *Enciklopedijski rječnik pedagogije*, (1963). Zagreb: Matica Hrvatska
12. Ferenc, Ellen, (2000), *Action research*, LAB
13. Фондацијата за образовни и културни иницијативи „Чекор по чекор“ – реализирани проекти и актуелни проекти, извадено од (http://www.stepbystep.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=93&Itemid=71&lang=mk), на 16.12.2013 година.

14. Фондација за образовни и културни иницијативи - Чекор по чекор, (2011), *Интеракции*, извадено од ([http://www.stepbystep.org.mk/dokumenti/toolbox/brosura_za WEB.pdf](http://www.stepbystep.org.mk/dokumenti/toolbox/brosura_za_WEB.pdf)), на 14.08.2013год.
15. Hitchcock, G., Hughes, D. (1995), *Research and the teacher*, London: Routledge
16. Hopkins, D.(1993), *A teacher's guide to classroom research*, Second edition
17. Јованова-Митковска, С. *Акционите истражувања и нивната примена во педагошката практика*, извадено од ([http://eprints.ugd.edu.mk/6625/1/Акциони истражувања и нивната примена во педагошката практика.pdf](http://eprints.ugd.edu.mk/6625/1/Акциони_истражувања_и_нивната_примена_во_педагошката_практика.pdf)), на 08.10.2013год.
18. Kvale, S. (1996), *An introduction to qualitative research interviewing*, London:SAGE
19. Lewis,A. (1992), *Group child interviews as a research tool*, British Educational Research Journal
20. Lewis,L. (1970), *Culture and social interaction in the classroom*, University of California.
21. McKernan J.(1996), *Curriculum Action Research: A Handbook of methods and Resources for the Reflective Practitioner*, London: Kogan Page
22. McNiff, J. (1988), *Action Research: Principles and Practice*, London: Macmillan
23. McNiff, Jane & Whitehead, Jack (2002), *Action research: Principles and practice*. London: Rotledge
24. McLaren, P. (1989), *Life in schools*, New York: Longman
25. Miljak, A. (1986). *Novi pristupi u istrazivanju fenomena predskolskog odgoja*, Pedagoski rad: Zagreb
26. Miles,M.B.,Huberman,A.M (1984), *Qualitative Data Analysis*, London:Sage
27. Мојаноски, Ц., (1999), *Методологија на научно-истражувачката работа*, Штип: 2-ри Август С
28. Muzic, V. (1986). *Metodologija pedagogskog istrazivanja*, Sarajevo: Svijetlost
29. Николовска, Ј. (2007), *Педагошко-методички истражувања и погледи*: Скопје, Матица Македонска

30. Noffke, S.E., & Stevenson, R.B. (Eds.). (1995). *Educational action research: Becoming practically critical*. New York: Teachers College Press., p.21
31. Попоски, К., Стојановски, З. (1995), "Тестови на знаење", Просветно дело, бр.2
32. Попоски, К. (1998), *Успешен наставник: самооценување и оценување*, Скопје: НИРО "Просверен работник"
33. *Pedagoski leksikon*, (1996), (red. D-r Dobrosav Vceletic), Beograd: Zavod za ucbenike i nastavna sredstva.
34. Professor Alan Bryman, извадено од
(<http://www2.le.ac.uk/departments/management/people/abryman>), на 17.10.2013год.
35. Scott, J. (1990), *A matter of record: Documentary Sources in Social Research*, Cambridge: Polity press
36. Smith, K. M. (2002), *Action research – a guide to reading*, Informal education
37. Suzić, N. (1995). *Osobine nastavnika i odnos učenika prema nastavi*. Banja Luka: Narodna i univerzitetska biblioteka "Petar Kočić"
38. Suzic, N. (2007), *Primenjena pedagoska metodologija*, Banja Luka: XBS
39. Strauss, A.L. (1987), *Qualitative Analysis for Social Scientist*, Cambridge: Cambridge University Press
40. Slavin, R. (1990), *Cooperative learning: Theory, research and practice*, Boston: Allyn & Bacon
41. Winter, R. (1989), *Learning from experience*, Lewes: Falmer Press
42. Whitehead, Jack (1989), *Creating a living educational theory from questions of the kind, "How d I improve my practice?"*, Cambridge Journal of Education
43. Wilfred Carr publications, извадено од
(<http://www.shef.ac.uk/education/staff/academic/carrwpub>), на 17.10.2013год
44. Zuber – Skerritt, O. (1992), *Action Research in education*, London: Kogan Page

ШЕСТИ ДЕЛ

ПРИЛОЗИ

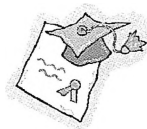
ПРАШАЛНИК ЗА НАСТАВНИЦИ

Почитуван наставнику!

Со овој прашалник би сакала да дојдам до податоци кои ќе ми помогнат успешно да го извршам ова истражување за изработка на мојот магистерски труд.

Целта на овој прашалник е да се соберат податоци за истражувањата во училиница (акциони истражувања) од страна на наставниците, за нивната употреба во нашата образовна практика, но и да се увидат вашите ставови во однос на потребата од истражувањата во училиница во функција на подобрување на педагошката практика, за тоа дали и колку се прават овие истражувања во училиницата во основното училиште, кој ги прави и дали тие кадри се чувствуваат доволно подготвени за истите.

Вашите одговори би биле од големо значење за ова истражување, затоа Ве молиме најискрено да одговорите на поставените прашања. Вашите одговори ќе бидат користени исклучително за подобро проучување на овој проблем.

Прашалникот е анонимен!

Ви благодарам за соработката!

Најнапред Ве молиме да дадете општи податоци за вас:

1 .Во која училишна установа работите?

2. Кое одделение водите во моментот?

Заокружете ги податоците за вашето стручно образование и должината на вашето работно искуство!

3.Вашето стручно образование е:

а) дипломиран педагог

б) професор по одделенска настава

в) професор по предучилишна настава

г) _____

4.Колку години работно искуство имате во просвета?

а) до 10 години

б)од 10 до 20 години

в) над 20 години

II

1. Дали истражувањата во училница можат да помогнат во процесот на унапредување на педагошката практика?
а) Да, можат
б) Не, неможат
в) Делумно можат

2. Се прават ли овој вид истражувања во училница во нашите основни училишта од страна на наставниците?
а) Да, се прават
б) Не, не се прават
в) Понекогаш

3. Доколку одговорот на предходното прашање е негативен, дадете коментар зошто мислите дека тоа е така!

---

4. Дали наставниците од вашето училиште редовно ги практикуваат истражувања во училница со цел да се унапреди воспитно – образовната практика?
а) Да, прават
б) Да, но во мал број
в) Многу ретко
г) Не, воопшто не прават

5. Дали Вие правите истражувања во вашата училница?
а) Да, правам
б) Да, но во мал број
в) Многу ретко
г) Не, воопшто не правам

6. Доколу правите од овој вид на истражувања во вашата училница, на кој аспект најчесто се однесуваат тие?
а) Организација на активностите
б) Просторните и материјалните услови во училницата
в) Успехот на учениците (постигнатите резултати од наставата)
г) _____

7. Кои видови истражувања во училница најчесто ги користите со цел да ја подобрите работната атмосфера во училницата? (Наведете ги и кои техники и методи ги користите Пр.набљудување, разговор, тестирање, студија на случај, анализа на интеракција во училница, анализа на просторот во училницата и сл.)
_____
_____
_____

8. Дали истражувањата сами ги организирате или пак со помош на некој колега и сл.?
а) Да, сам/а
б) Не, со помош на некој колега
в) _____

9. Имате ли одредени потешкотии при самото реализирање?
а) Да, имам
б) Не, немам
в) Делумно имам

10. Доколку при реализирањето и организирањето на овие истражувања имате одредени потешкотии, на кој аспект најчесто се однесуваат тие?
_____
_____
_____

11. Се чувствувате ли доволно подготвени да ги вршите истите?
а) Да
б) Не
в) Делумно

12. Доколу сметате дека сте доволно подготвени да ги вршите истите, каде сте ги стекнале вашите вештини?

а) На факултет

б) На семинари, обуки (наведете преку кој проект биле реализирани обуките/кој ги реализирал)

в) Последипломски студии (наведете на која студиска програма)

13. Дали училиштето во кое работите до сега спроведувало обуки за како правилно да се организира и спроведе истражување во училница од страна на наставниците?

а) Да

б) Не

в) _____

14. Ќе ви биде ли добродојдена дополнителна обука за користење на истражувањата во училница? Дали би сакале да учествувате на оваква обука со цел да стекнете или да ги проширите вашите познавања од оваа област?

а) Да, би сакал/а

б) Не, доволно сум обучен/а

в) _____

15. Доколку би сакале дополнителна обука, наведете од која област би сакале да биде истата:

16. Сметате ли дека треба почесто да се вршат истражувања во училница (акциони истражувања) од страна на наставниците во нашите училишта?
а) Да
б) Не

17. Во табелата се дадени низа тврдења поврзани со истражувањата во училница. Наведете до кој степен се согласувате со следниве изјави (за секој ред заокружете само еден од броевите).

	Воопшто не се согласувам	Делумно не се согласувам	Делумно се согласувам	Потполно се согласувам
Единствено со помош на истражувањата во училница (спроведени од страна на наставниците), може да се подобри целокупната воспитно – образовна практика	1	2	3	4
Во Р.М наставниците се доволно обучени за истражувачка дејност	1	2	3	4
Вработените во нашето училиште имаат доволно компетенции за изработка на проект/истражување	1	2	3	4
Наставниците треба почесто да разменуваат искуства и идеи за истражувањата кои ги спроведуваат	1	2	3	4

<p>Наставниците сакаат да се организираат семинари и обуки за истражувања во училишница со цел да ги подобрат своите професионални компетенции</p>	<p>1</p>	<p>2</p>	<p>3</p>	<p>4</p>
<p>Нашето училиште има потреба од почесто да се организираат истражувачки активности од страна на наставниците</p>	<p>1</p>	<p>2</p>	<p>3</p>	<p>4</p>

ИНТЕРВЈУ

На интервјуто ќе се разговара со стручните соработници од одбраните училишта за нивните мислења и ставови на следниве теми - прашања:

1. Дали истражувањата во училница од страна на наставниците можат да помогнат во процесот на унапредување на педагошката практика?
2. Се прават ли истражувања во училница во нашите основни училишта и кој најчесто ги прави (дали наставниците во вашето училиште прават од овој вид истражувања)?
3. Дали кадрите кои ги прават истражувањата во училница се доволно обучени или пак сметате дека им е потребна дополнителна обука за користење на истите?
4. Кои истражувања во училница се најкористени во нашата образовна практика? (наведете конкретно во вашето училиште)

! Во текот на интервјуто, ќе се проширува хоризонтот на темите. Можно е да се појават и нови значајни прашања – теми за разговор во текот на интервјуто.